

Anul 58.

1927.

TRANSILVANIA

REVISTA LUNARĂ, CULTURALĂ-LITERARĂ

Organul „Asociațiunii pentru
literatura română și cultura
poporului român” („Astra”).

**CUPRINSUL
ANULUI 1927.**

Anul acesta este al 38-lea („Transilvania” n'a apărut în 1879 și 1880) — de aceea cetitorul și legătorul de cărți e rugat să corecteze unde este 39 cu anul 38.

SIBIIU, STRADA ȘAGUNA 6.

Cuprinsul anului 1927.

I. Poezii.

	Pag.
<i>Braşoveanu H.</i> : Dorinţă	229
<i>Contrea Aurel</i> : Sbuctum	380
<i>Dulfu P.</i> : Apa vie	315
<i>Gleim H.</i> : (— trad. Ilie Marin) 1 Octomvrie	64
<i>Iliescu Marius</i> : Autoportret	125
<i>Iliescu Marius</i> : Aducere aminte	139
<i>Iliescu Marius</i> : Sărutul	205
<i>Iliescu Marius</i> : Memento	211
<i>Iliescu Marius</i> : Meditaţie	229
<i>Mărgean Radu</i> : Fata Morgana	98
<i>Psaltă D.</i> : Comorile iubitei	18
<i>Psaltă D.</i> : Pe umărul meu pleacă- -ţi fruntea	27
<i>Psaltă D.</i> : Dimineaţa-a vieţii mele.	27
<i>Psaltă D.</i> : La despărţire	58
<i>Soricu I. U.</i> : Ziua invierii	80
* * * <i>Ahriman şi Ormuzd</i> (cronica)	120
* * * <i>Mor gingăşii, ca vi-</i> <i>suri spulberate</i>	155
* * * <i>Din „fertetri“</i>	168

II. Proză.

<i>Bănuş A. P.</i> : Cazul Păpărea- Leucă (schită umoristică)	820
<i>Petra-Petrescu Horia</i> : Scri- soare de Paşti (schită)	14
<i>Petra-Petrescu Horia</i> : În „Ca- mera obscură“ (schită)	65
<i>Petra-Petrescu Horia</i> : Un mar- tir (fragment)	130
<i>Petra-Petrescu Horia</i> : Spove- dante	334

Pag.

<i>Preda Dr. Gh.</i> : Câteva impresii din Bretania (Franţa)	341
<i>Preda Dr. Gh.</i> : Câteva impresii din Normandia (Franţa) şi Bretania (descr. de călătorie)	212
<i>Soricu Ion U.</i> : Steagul (schită)	199

III. Culturale (studii, etc.)

<i>Atunci ce să zicem noi?</i> (O bi- bliotecă pop. germană: „Der Schatzgräber“)	370
<i>Baiulescu Maria B.</i> : O amintire (Reg. Ferdinand)	294
<i>Banciu Axente</i> : Serisori vechi	349
<i>Bedeleanu D.</i> : I. H. Pestalozzi (100 ani dela +)	75
<i>Boitoş Olimpiu</i> : Slavici despre Eminescu (studiu)	230
<i>Bologa Dr. Vas.</i> : Reg. Ferdi- nand şi internatul „Astru“	293
<i>Boroş I.</i> : Grabovszky, unchiul Metrop. gr. ort. rom. Andr. Şaguna şi fam. Grabovszky	208
<i>Borza Dr. Alex</i> : Floarea Re- gele Ferdinand	290
<i>Brătianu Vintilă I.</i> : Războiul ne- aflărnării: 1877 (conferenţă ţinută în Sibiu, 8 Mai 1927).	170
<i>Catargi Micaela</i> : Feminismul, (conferenţă)	593
<i>Dandea Dr. E.</i> : Gazul metan în slujba maghiarizării	23
<i>Dare de seamă</i> despre activi- tatea secş. medicale şi bio- politice, în 1926	140
<i>Ghibu Dr. Onis.</i> : Două audienţe la Reg. Ferdinand	288

	Pag.		Pag
<i>Goldt Vas.</i> : Regele Ferdinand „La izvorul vieții”, citate din cartea p. lămuriri sexuale. („Fructele”)	250	șianu despre Răsboiul Independenței	180
<i>Lupaș Dr. I.</i> : Câteva amintiri despre Regele Ferdinand	147	<i>Redacția</i> : 1877—78	169
<i>Marin Ilie</i> : O carte de propagandă a culturii naționale („Oameni aleși” — prof. I. Simionescu)	287	<i>Scorobej Trandafir</i> : Fie-vă milă de fânțele fără grai (prelucrare din engl.)	60
<i>Müller Iaroslau</i> (Praga): Cehoslovacia și Lujița	28	<i>Slăvescu Victor</i> : Reg. Ferdinand și viața econ. rom.	281
<i>Mureșianu Aurel Dr.</i> : Aecțiunea armatei române	353	<i>Vătășianu Dr. V.</i> : Două publicistici	609
<i>Mureșianu Aurel Dr.</i> : 1877	191	<i>Todică G.</i> : Aniversări și comemorări	609
<i>Mușea Ion</i> : Știri despre jocul călușerilor noștri înainte de 1800	193	cafi din istoria artei românești (rec. a două cărți în l. germ. de Dr. Cortolan Petranu)	152
<i>Petra-Petrescu Horia</i> : Vor dă-râma cazarma Ujezd!	224	* * * Decalogul istoricului italian Ferrero (după cartea sa: „Democrație sau teroare”)	41
<i>Petra-Petrescu Horia</i> : Apropierea sufletelor prin muzica populară („causerie”)	1	* * * Educația artistică în școală (după cartea lui <i>Alfr. Lichtmark</i> : „Exerciții în aprecierea operelor de artă”)	48
<i>Petra-Petrescu Dr. H.</i> : Nu e altă cărare! (Alt mozate cu citate despre tendințele de maghiarizare ale foștilor noștri guvernanți)	84	* * * Beethoven (100 ani de la ț)	121
<i>Petra-Petrescu Dr. H.</i> : Cetiți și vă edificați! (Mărturiile lui <i>Conrad de Hötendorf</i> că starea românilor ardeleni e grea și că suntem șicaniți de conducătorii maghiari)	89	* * * Brediceanu Tiberiu (a împlinit 50 de ani)	126
<i>P.-P. Dr. H.</i> : Lectură pentru popor: Poezii (Slavici) Dela noi (Alex. Leca Morariu)	230	* * * Impotriva „Nietzscheanismului” (Ferrero)	209
<i>P.-P. Dr. H.</i> : Disprețuți-l! (contra sariștilor lipsiți de scrupule — păreri de Lud. Nau-deau, Dr. E. Wengraf)	381	* * * Petre Dulfu	317
<i>Popa Dr. Tr. I.</i> : M. Sa Regele Ferdinand și Basarabia	365	* * * În amintirea lui Aurel C. Popovici	329
† <i>Regele Ferdinand</i> (editorial)	277	* * * Agârbiceanu Ioan	376
<i>P. Dr. S.</i> : (Sextil Pușcariu) Două articole ale lui Aurel Mure-	313	III. a) Culturale (știință popularizată)	
		Conferența economică din Mai (1927)	81
		<i>Pașca Ștefan</i> : Cum să se întreprindă anchete dialectale? (à propos la cartea dlui <i>Sever Pop</i>)	325/
		<i>Teleguș Dr. I.</i> : Înființarea Institut. Pasteur în Timișoara	150
		<i>Teleguș Dr. I.</i> : Dtața și opera profesorului Dr. Victor Babeș	5
		Undele invizibile (Dantel Berthelot)	369
		<i>Zolog Dr. Mihail</i> : Rolul igienei în educație	19

IV. Cronici.

Pag.		Pag.
	„Cosinzeana“ a împlinit 10 ani de existență	
34	„Pagina culturală“ a „Universului“	
35	„Răsăritul“	
35	G. B. D.: Bibliografte vechi (I—VII)	
37	Arbore Al. P.: (rec.) G. Vâlsan: Harta Moldovei de D. Cantemir	
38	Arbore Al. P.: (rec.) N. Bănescu: Opt scrisori turcești ale lui Mihnea II. Turcitul	
39	P.-P. H.: rec. Ferrero G.: Cuvântări către surzi“	
39	— rec. „Niță Pitpalac și familia prin Europa“ de Glumici Ce sfaturi dă Masaryk în momentele de față?	
40	Adevăratul creștinism (arhiep. de Canterbury) ;	
105	Basarabia recunoscută a noastră și din partea Italiei	
105	Grozăvescu †	
106	G. B. D.: Noțte literare-culturale	
108	Boitoș O.: Conferințe (Cluj)	
109	Crișan Șt.: (rec.) „Dacoromânia“ IV.	
113	Togan Nic.: (rec.) „Insemnări din războiul României-mari“, de Dr. Vas. Bianu	
114	(Rec.) „Laboremus“ de G. D. Mugur	
115	„Axentie Severu“ nu Axente Sever!	
119	Cum e lăudat în Franța un pictor român (Stoienescu)	
119	Europa sărăcește! (Gust. Le Bon)	
160	* * * (rec.) Drăgan N.: Gh. Coșbuc, la liceul din Năsăud și raporturile lui cu grănicerii	
	* * * (rec.) Dr. Gr. Cristescu: Isus în viața modernă	162
	* * * In legătură cu centenarul lui Beethoven	165
	„Sănătatea publică“ (rev. rec.) O faptă laudabilă (I. Soctu dăruiește 20.000 Lei, „casei naționale“ din Sf. Gheorghe)	168
	Marin Ilie: Sentințele ale culturii neamului	233
	Corurile și fanfarele române din Banat	240
	Basarabia, pământ românesc, de Iaroslav Müller (rec.)	241
	Vățășianu Dr. Virgil: Două publicații noi asupra artei extremei Orient (de Dr. Alfr. Salmony: „Chinesische Plastik“ și „Europa — Ostasien“) (rec.)	244
	Petranu Coriolan: Arta industrială contemporană în Germania	246
	Mussolini și funcționarii de prin ministere	247
	Beethoven, un tubitor de natură Regele Ferdinand caracterizat de reprezentantul Franței St. Aulair	247
	Din mesajul de tron I sub M. S. Regele Mihai I.	298
	Punctul pe i (Apponyi et Comp. după „L'Europe nouvelle“, „Revue hebdomadaire“, „Pax“)	304
	Mandyczewski Eusebiu, de 70 de ani	304
	„Săptămâna armoniei“, (prop. dlui prof. G. Marinescu)	305
	Congresul științific din Lugoj Intrebări conștiinței (din vorbirea legionarilor americani la mormintele din Suresnes-Franța)	305
		306

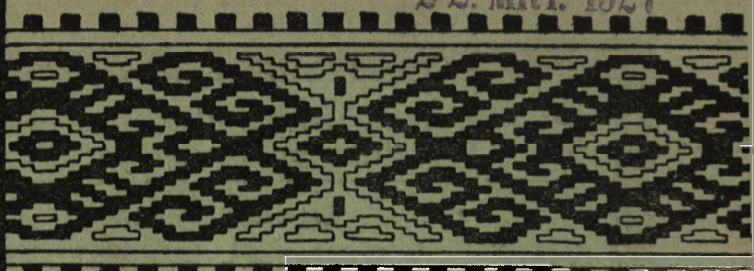
	Pag.		Pag.
Ce spun invalizii de războiu? (moșiunea foștilor combatanți la conf. din Viena 1927) . . .	307	În vârtej (<i>Beneș</i>)	619
„Journaille”, (o satiră socială a scriit. ceh <i>Karel Ciapek</i>) . . .	308	Cum vorbește primul preșe- dinte francez (<i>Poincaré</i>) . .	621
„Clubul Rotary”	309	Mareșalul Pétain despre mar- tiriul soldaților	621
Educația artistică în școală .	310	Ura împotriva celor mari ai unui neam?	621
Numai la noi așa? (<i>Duhamel</i>)	311	Episcopul francez Sebastian Herscher „cinst”	622
Asta-i astai!	311	Povestea poveștilor	623
Arbitraj, siguranță, desarmare! (textul dela Soc. Naț.)	311		
O „carte de căpătați” („Gânduri de <i>Al. Vlahuță</i>)	376	V. Dela „Asociațiune”.	
Oaspeți dragi, basarabeni... „Unirea dela 1859 și contribuția vechitului regat la unirea cea mare” de <i>Dr. Gh. Uruianu</i> (rec.)	377	„Astra” basarabeană	33
„De pe Secăș”, de <i>Lupeanu- Melin</i> (rec.)	379	„Bibl. Astrei basarabene” (rec. <i>Dr. Tib. Bredicianu</i> , „Muzica și compozitorii români at Transilvaniei”)	238
Piese teatrale vrednice de jucat Gen. Berthelot în România . .	380	Nr. 144 („Piatra credinței” de <i>Cori Bredicianu</i>) din „Bibl. pop.”	34
† <i>Robert de Flers</i>	381	Din despărț. noastre: Teiuș (vorb. <i>Dr. Vas. Bologa</i> , 26 Dec. 1928.)	116
<i>Dș. Elena Văcărescu</i>	382	Reviste: „Astra” (desp. Mureș) „Astra Maramureșului” (desp. Maramureș)	118 119
Ce mărturisește un ceh despre noi (<i>Iaroslav Müller-Praga</i> .)	382	„Meseșul” (desp. Zălau) . . .	119
O istorie a lit. rom. în l. cehă (<i>Dr. I. Hușhova</i> .)	383	„Foaia noastră” (Cluj)	119
Atenuarea asperităților (<i>Tar- dieu</i> .)	385	Președ. „Astrei” la mormântul lui Cerna	156
Încătrău mergem? (<i>Seydoux</i> , <i>Vladimir d'Ormesson</i> , <i>Cle- menceau</i> .)	385	O listă de piese teatrale p. diletanți	156
Tehnica și umanitatea (<i>Ost- wald</i>)	390	În propagandă pe sate (Sibiu). Pogan losif „Astra” în Bihor.	164 236
<i>Maeterlink</i> despre „Viața ter- mitelor”.	391	Premiul „ <i>Dr. Vasile Lucaciu</i> ” al „Astrei”	242
Rivarol (citat)	391	Dela secț. lit. art. a „Astrei”. .	243
<i>Duhamel</i> (civilizație)	391	Tot secț. lit. art.	243
„Un om în toată firea”	612	Secț. geogr. și etnografică. . .	243
Un program de educație, a a- dulților, în România	614	Bulet. desp. Sibiu al „Astrei” (No. 47—50)	248
Mission de Roumanie	616	Membrii noi la secțiile „Astrei”	243
Cum a vorbit un învățat olandez despre problema româ- nească în Berlin, în a. 1924	617	O adunare gen. de desp. model (Blaj)	293
		Din greutățile începutului (desp. București, ...	301

	Pag.		Pag.
Secția eugenică și biopolitică a „Astrei”	33	<i>Goldiș Vas.</i> Cuvântul de deschidere dela adun. gen. Sibiu 1927	585
„Buletinul eugenic și biopolitic”. Concurs literar (secț. lit. filol.)	107	<i>Russu Dr. Oct.</i> Cuvânt de deschidere, tot atunci	590
Oaspeți americani la „Astra”	311	<i>Maria B. Baiulescu:</i> Discurs comemorativ p. Reg. Ferdinand (tot atunci)	591
Dela „Astra” culturală	383	Telegramele trimise dela adunarea generală	603
Convocarea la adunarea generală (congresul) „Astrei”	382	Familia regală și înalta Regență răspunde	604
Raportul general al comitetului central	393	Felicitările la adun. gen.	604
Anexa I: Tabloul subvențiilor acordate despărțimintelor, pe anul 1926	395	Dela adun. gen. Sibiu 1927	606
Anexa II: Membrii comitetului central în propagandă	436	Membri noi în secții	612
Anexa III: Membrii comitetului „Astrei” Basarabene	437	Din activitatea conducătorilor „Astrei”	613
Anexa IV: Tabloul desp. Asociașunii după județe	440		
Anexa V: Activitatea despărțimintelor în cursul a. 1926.	442	VI. Ilustrațiuni.	
Anexa VI: Tabloul despre terenurile date pentru Casele Naționale	444	<i>Vautier B.:</i> Fiul cel răătăcit	55
Anexa VII: Regulamentul intern pentru Casa Culturală din Șimleul-Silvaniei	540	<i>Beethoven</i> (portret)	123
Anexa VIII: Din activitatea secțiilor literare-științifice	541	<i>Beethoven</i> , odaia nașterii, în Bonn	122
Anexa IX: Socotelile „Asociașunii” pe anul 1926	543	Brediceanu Dr. Tiberiu	127
Anexa X: Proiectul de buget pe anul 1928	554	M. S. Regele Ferdinand (23 ilustrațiuni) în Nr. 7	
Anexa XI: Tabloul bursierilor și ajutoarelor pe anul 1926/7.	566	Reg. Ferdinand pe catafale	313
Anexa XII: Tabloul sumar al membrilor „Astrei”	578	Dulfu Petre	319
Anexa XIII: Tabloul membrilor decedați	579	Agârbiceanu Ioan	375
	583		
		VII. Cugetări.	
		Argumente, nu pumn! (Masaryk)	232
		VIII. Bibliografii.	
		La pag. 40, 246, 312.	

22. MAR. 1927

TRANSILVANIA

An. 58.

Ianuarie 1927.

Nr. 1.

CUPRINSUL :

	Pagina
<i>Horia Petra-Petrescu, Vor dărâma cazarma Ujezd . . . . .</i>	1
<i>Dr. Ioan Teleguș, Viața și opera prof. Dr. Victor Babeș . . . . .</i>	5
<i>Horia Petra-Petrescu, Scrisoare de Paști (Schită) . . . . .</i>	14
<i>D. Psatta, Comorile iubirei (Poezie) . . . . .</i>	18
<i>Dr. Mihail Zolog, Rolul igienei în educație . . . . .</i>	19
<i>E. Dandea, Gazul metan în slujba maghiarizării . . . . .</i>	23
<i>D. Psatta, Pe umărul meu pleacă-ți fruntea (Poezie) . . . . .</i>	27
<i>D. Psatta, Dimineață-a vieții mele (Poezie) . . . . .</i>	27
<i>Ilie Marin, O carte de propagandă a culturii naționale . . . . .</i>	28
<i>Cronică, de G. Bogdan-Duică, Al. P. Arbore, Horia Petra-Petrescu . . . . .</i>	33
<i>Bibliografie . . . . .</i>	40

***

Redacția și Admin.: „Asociațiunea“, Sibiu, Strada Șaguna 6.

***

Prețul 15 Lei.

***

Depozit general pentru vechiul Regat, Basarabia și Bucovina :
Librăria Pavel Suru, București, Calea Victoriei 85, unde
se află de vânzare toate publicațiunile „Asociațiunii“.

Univ. Cluj
77-1927

Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român.

Întemeiată la 1861.

Președinte de onoare: M. SA REGELE FERDINAND

Președinte activ:

VASILE GOLDIȘ.

Vice-prezidenți:

Dr. O. Russu și Dr. Gh. Preda.

Membrii comitetului central:

- Agârbiceanu Ion*, scriitor, șef-redactor, membru coresp. al Acad. Române, Cluj.
Bălan, I. P. Sf. Sa Dr. Nicolae, Mitropolit gr.-or., Sibiiu.
Beu Ilie Dr. medic, Sibiiu.
Boeriu Ioan, baron, general de corp de armată, în r., Sibiiu.
Bologa Vasile Dr., director la liceul de fele, Sibiiu.
Borcia Lucian Dr., decanul baroului advocațial, Sibiiu.
Borza Alex. Dr., prof. univ., Cluj.
Botiș Teodor Dr., dir. Academiei teol. ort. române, Arad.
Branisce Valer Dr., publ., membru onor. al Acad. Rom., Lugoj.
Bunea Ioan Dr., direct. liceului „Gh. Lazăr”, Sibiiu.
Coltor Ioan Dr., canonic, Blaj.
Comșa Nic. Dr., med., pref., Sibiiu.
Dăianu E. Dr., prot. gr.-cat., Cluj.
Drăganu Nicol. Dr., prof. univ., membru coresp. al Acad. Române, Cluj.
Drăghici Petre, senator, Sibiiu.
Goga Octavian, scriitor, membru al Acad. Rom., etc., Ciucea.
Kindriș Vasile Dr., adv., Sighețul-Marmației.
Lapedatu I. Ioan, prof. la Acad. de înalte studii comerc., Cluj.
Lazar A. Dr., adv., Oradea-mare.
Lupaș Ioan Dr., prof. univ., membru al Acad. Rom., Cluj.
Lupeanu Alex. (Melin), profesor, bibliotecarul bibl. centr., Blaj.
Moga Gheorghe Dr., medic-general în r., Sibiiu.
Moldovan Valer Dr., decanul baroului advocațial, Turda.
Nișescu Voicu Dr., adv., Brașov.
Negrușiu Ioan F., sen., direct. școlii normale, Blaj.
Popovici Atanasie Dr., dir. la școala normală, Timișoara.
Preda Gheorghe Dr., dir. spitalei de boli mintale, Sibiiu.
Radu Iacob Dr., prepozit capitar, Oradea-mare.
Roșianu Ștefan, prof., asesor consist., Blaj.
Rusu Alex. Dr., canonic., Blaj.
Russu Octavian Dr., adv., Sibiiu.
Seleş E. Dr., dir. de lic., Satu-m.
Simu Ioan, protopop gr.-cat., Sebeșul-săseșc.
Suciu Petru, dir. de liceu, Turda.
Suciu I. Pr. Sf. Sa Dr. Vasile, Mitropolit gr.-cat., membru de onoare al Acad. Rom., Blaj.
Țeposu Silv., insp. școlar, Sibiiu.
Togan Nic., prof. gr.-cat., Sibiiu.
Vălcovici V., directorul Politehnicei din Timișoara.
Vătășan I., dir. de bancă, Sibiiu.

MEMBRI DE DREPT,

în baza alegerii de președinți ai secțiilor:

- Bogdan-Duică G.*, prof. univ., membru al Acad. Rom., Cluj.
Brediceanu Tiberiu Dr., direct. de bancă, Brașov.
Călugăreanu D. Dr., prof. univ., membru coresp. al Acad. Române, Cluj.
Ghibu On. Dr., prof. univ., membru cor. al Acad. Rom., Cluj.
Hafteganu I. Dr., prof. univ., Cluj.
Maniu Iuliu Dr., avocat, Cluj.
Negrușiu Ioan F., jun., inginer, Cluj.
Păcățianu Teodor V., publ., Cluj.
Șerban Mihail Dr., profesor la Acad. de Agricultură, Cluj.
Vălsan G. Dr., profesor univ., membru al Acad. Rom., Cluj.

TRANSILVANIA

Sibiu, Strada Șaguna 6.

Vor dărâma cazarma Ujezd!...

Celor din regimentul 2 de inf.
din fosta monarhie austro-ungară și
altora, cari au pățimit în decursul
războiului.

O veste va trebui să prindă aripi și va fi cu cale să străbată plaiurile noastre, o veste, la care pieptul să răsufle una din greu și mâinile să se adune pumn, ca să se descelește mai apoi degetele, din strânsoarea de dispreț: „Vor dărâma cazarma Ujezd“!

Adunați-vă roată, voi, cei-ce ați pățimit, dar și ceilalți, cei-ce n'ați cunoscut amarul cazărniilor acesteia din Praga — strângeți-vă rândurile și ascultați:

Vor lua ciocanul și târnăcopul, vor izbi în zidurile ei mucegăite, vor căra, bucată de bucată, din urgisita clădire și vor răteza-o de pe suprafața pământului, ca să-i rămână numai pomina!

Nu „pecinica pomenire“, izbăvitoare de suflet, să-i cântăm, ei să-i ridicăm în inimile noastre un monument „Ține minte!“ de groază, de cutremur, de dispreț. Să dăm creierului să gândească, în timp ce prohodim cazarma Ujezd!

Mult rău ne-ai pricinuit tu, clădire mohorâtă! În becurile tale (cazarmate adevărate) ai adăpostit atâta vlagă de om, om, smuls dela coarnele plugului, om, răpit din brațele copilășilor și ale nevestii, om, vârstnic chiar, cu păr cărunt, târât să păzească pe ... cehii, cari s'ar putea răscula...

De-ar putea să vorbească gangurile tale întunecoase, ne-ar povesti despre mii, sutele de mii, milioanele de ceasuri pierdute de românii noștri, îmbrăcați în mondirul regimentului 2, brașovean, la „raport“, când superiorul tăia

și spânzura, trimetea acasă pe câtăva vreme sau porunca : „la front”!

Curtea, de pușcărie și nu de cazarmă, ar putea depăna povestea înfricoșată când Sgriptorul războiului venea, aproape săptămână de săptămână, și — fluturând deasupra capetelor soldaților — cerea respicat și crud: vreau capete de om, vreau capete de om!

Și tresărea flăcăul, care-și părăsise tocmai pe aleasa inimii, tresărea tatăl de familie, la care încă nu i se răcise îmbrățișarea caldă a copiilor dragi și a nevastă, tresărea stălpul casei, cel-ce lăsase o mamă bătrână acasă — iar muzica chezaro-regească intona „Gott erhalte”! și ai noștri trebuiau să fie liferati carne de tun și de șrapnele și de gazuri asfixiante, spre gloria cui? spre gloria cui? spre gloria unei dinastii putrede, care și-a învrăjbit popoarele, ca să ne poată suge vraga... „Doamne ține și protege!”...

„Gott erhalte”!? Parcă un Dumnezeu al dreptății poate protege o domnie zămislită din furtișaguri, prin nunți (Tu Austria felix nube!), o domnie condusă de mâni hrăparețe de aristocrați miopi, o mână de oameni față de milioanele de cetățeni, cari pretind drepturi!

N'a fost *chiagul iubirii* la mijloc în statul austro-ungar, n'a vorbit om la om, popor la popor, ochi în ochi, creștinește, *omenește* și de aceea s'a prăbușit clădirea aceasta de carnaval dureros, monstruos.

Dar căderea căzărmit acestuia ne silește să adăstăm mai mult la întâmplarea trecătoare...

Recettiți „Wilhelm Tell”-ul lui Schiller și — oricât v'ar batjocuri samsarii dela bursă, samsarii de suflete, samsarii de popoare — prindeți tărie din adevărurile rostite de acest „om”, căruia îi priște lumina și adevărul.

În actul ultim, când elvețienii au ajuns la liman verde, strigă conștiinței elvețiene unul din ei:

Veniți bărbați, femei, veniți cu toții
Și puneți mâna, sfărâmați binăua!
Svârliți în aier bolțile! Dărmați
Și faceți zidul una cu pământul,
Să nu rămână piatră peste piatră!

(Traducerile sunt de Șt. O. Iosif)

Nu fresăriți? Nu vi se pare că și cazarma aceasta Ujezd a fost o cetate Uri din Altdorf, ca în „Wilhelm Tell”?

Acum, când duce în îndeplinire sapa și lopata dorința unui Schiller, nu credeți că și Ujezd-ul trebuie să despânzească locul de pe Mala Strána din Praga, ca cu atât mai frumos să se poată vedea „podul legionarilor”, pe care flăcăii români au cântat și ei pe timpul Revoluției și au defilat, câtă vreme muzica executa „Hora Sinaii” în tempo de marș?

Stauffacher întrerupe pe cel ce citește mesajul „reginei, căreia i s'a dus domnia”, (nu e mesajul întăritat: „Cătră popoarele mele”, al lui Carl și al Zitei?) când mesajul vorbește de „dragostea și harul”, date de casa domnițoare:

„Noi am primit, da, harul dela Tatăl;
Dar dela fitu, cu ce ne-am lăuda?
Ne-a întărit el cartea libertății,
Cum au făcut-o pân' la el tot erail?
A judecat el după legea dreaptă
Și fost-a sprijin celui asuprit?
Voit-a el s'asculté 'ncalté solti,
Pe care 'n spatma noastră i-am trimis?
Nici una din acestéa toate Craiul
Nu ne-a făcut și dacă noi de noi
Nu ne făceam dreptate, nu-l dureau
Nevoile ce-aveam... Lui mulțămire?
N'a semănat el mulțămire 'n văi!
El sta pe-un loc înalt, putea să fie
Un tată al popoarelor, dar el
Pe-ai săi numai știu la piept să-l strângă,
Acel pe care i-a iubit, să-l plângă!...”

Iar Melchthal adaogă:

„Și dacă plânge 'n jalea ei regina
Și-și strigă către ceruri azi durerea,
Aci stă un popor scăpat de frica
Robiei, căutând spre-acelaș cer,
Cu ochii 'nlăcrămați de mulțumire —
Căci lacrimi poate să culeagă numai
Acela, care samână iubire!”

Par'că au fost scrise pentru stările dela noi versurile acestea! Par'că ne-a citit în suflet Schiller și ne-a spovedit simțemintele pe hârtie.

Libertate! Lege dreaptă! Sprijin celui asuprit! Solți trimiși! (Nu e vorba de „Memorand”? Nu e vorba de delegațiile noastre la Baden, la Viena, la Olmütz?) Să-l plângă cei pe cari i-a iubit!

Iubirea, ea ar fi fost iarba fiarelor, care ar fi deschis inimele și ar fi potolit patimele.

Sunt cuvintele de osândă, cuvinte tăiate în granit, cuvinte de ecleziast, cuvinte ne-mu-ri-to-a-re.

Osânda dinastiei de Habsburg? A fost minunat formulată, într'o alegorie transparentă, încă în 1547, într'un cuplet popular din Boemia.

Cupletul spunea:

„Tu nu vei ști în ce măsură
Vulturul, dragă, te iubește,
Decât atunci când carnea da-vei
Vulturului să fi-o mănânce.”

(După „L'Europe centrale”, 30 Oct. 1926)

Al E şipetul de durere al lui *Octavian Goga*, din de-
cursul războiului, şipet, adresat „Pajurei cu două capete“ :

„Cu două ciocuri nesătule
În inimă tu ne-ai străpuns,
Nici lacrimi n'ai avut destule,
Nici carne nu ți-a fost de-ajuns
Ți-am dat feciorii și bărbășii
Și ți-am dat plânset de femei,
Ți-am dat sudoarea unei nașii,
Tu, pajură, tu tot mai vrei...“

Cântărețul din 1547 și cel din 1914 își dau mâna, ade-
verind monstruoșitatea habsburgă.

Melchthal din „*Wilhelm Tell*“ exclamă :

„Astfel pe dărmăturile puterii
Stăm noi acum și s'a 'mplinit marea
Tot ce la Rütli am jurat, tovarășii!“

dar *Walter Fürst* încheie :

„E munca-abia 'ncepută, nu 'mplinită!
Avem nevoile-acum de bărbășie
Și de unire...“

Da! De o mite de ori: *da!*

Pe lângă toată zeflemeaua la modă, pe lângă toate
combinașile machiavelice, pe lângă orice afront cu aiere
de sacerdote sacrosanct :

„Avem nevoile-acum de bărbășie
Și de unire...“

Unire — fiindcă suntem sătul de Spielberg-uri și de
Seghedin-uri; unire — fiindcă nu vrem ca sdroaba mâ-
nilor să fie, iarăș, rătezată de pe suprafața pământului, —
pentru că nu dorim nimănui să apuce lumea 'n cap; unire
— deoarece fiecare svăcentură a conștiinței unui om, care
mai cugetă în zilele noastre de chin, spune respicat: e
primejdie mare dacă porunca creierului sănătos nu e as-
cultată.

Și porunca aceasta este: lupta cu sărăcia, lupta cu
boalele trupești, lupta cu boalele sufletești, cu prejudecățile,
lupta împotriva zidurilor chinezești, cari ne-au stat până
acum în drum...

Sentimentalism?

Dar tu, cel ce-ți bași joc, ce *argumente* ai să aduci?
Rânjetul sfidător, pumnul ameninșător, vorba strichnină,
scrisul dinamită?

Nenorocitele! Pregătești groapa monstruoasă la alte
zeci de mil de ființe nevinnovate, smulse de ciclonul vorbei
tale necântărite! Aduci, de nou, în dansul macabru al
morții: mame, tași, tineri, bătrâni, până și pe copilașii din
fașă...

Cu fiecare cărămidă, care se desprinde din cazarma Ujezd, să știi că grăleşte o durere de a unuia de ai noștri, cu fiecare lovitură de târnacop isbește omul zilelor noastre, la mir, da, la mir, minciuna: cu pumnul, cu săcurea, cu fokos-ul poji stăpâni!

Voi, toți, câți ați suferit martiriul, — și sunt mulți ciungi și ologi pe urma rășbotului — voi știți prea bine că pumnul arătat chlamă alt pumn, că privirea piezișe altă privire piezișe, vorba înveninată altă vorbă înveninată.

O, scumpe ființe omenești, pe cari vă duceau chezarocrăieștii conducători la abatorul omenesc, și cari erați amenințați cu împușcatul pe loc, în sălile medicilor, când voiați să scăpați din strâmtoarea ștreangului nemeritat! O, dragi musculițe de o zi, cari doreați să vă petreceți viețușoara în pace, în liniște, în cinstirea împrumutată a popoarelor și cărora scrisul-venin al eutăror șoviniști maghiari vă pricinuia moartea, câtă vreme ei alergau după o chimera și își fălau singuri craca de sub picioare!...

...„E munca-abia 'ncepută, nu 'mplinită...
Avem nevoie-acum de bărbăție
Și de untre...”

Aceasta să ne învețe zidurile urgiste ale căzărnilor Ujezd, ce se dărâmă...

Horia Petra-Petrescu.

Viața și opera profesorului Dr. Victor Babeș.

Discurs rostit de *Dr. Ioan Teleguș*, Șeful Laboratorului de bact. și chimie, Timișoara, cu ocaziunea comemorării profesorului Babeș de către Filiala Asociațiunii Medicilor din orașul Timișoara și județul Timiș-Torontal, ținută în 6 Decembrie 1926.

Noi, medicii din orașul Timișoara și jud. Timiș-Torontal, serbând azi memoria profesorului Babeș, ne îndeplim nu numai o pioasă recunoștință față de *marele nostru profesor, întemeietorul științei medicale române*, dar în același timp serbăm și memoria *marelui fiu al Banatului*, căci, deși născut în Diena, tatăl său a fost bănățean, din comuna Hodoni (jud. Timiș) și însuș profesorul Babeș totdeauna s'a mândrit cu originea sa bănățeană.

Deși ajunsese vârsta frumoasă de 72 ani, totuș, moartea sa ne-a surprins pe toți, fiindcă îl știam sănătos. La serbările jubilară de acum doi ani, când împlinise 70 de ani de viață, am avut și eu norocul să fiu prezent.

Pare că văd și acuma înaintea ochilor mei pe prof. Babeș: un om mic de statură, cu fruntea înaltă, cu ochii strălucitori și vecinic scrutători, cu vocea blândă și domoală, cu gesturile vii. Părea în plenitudinea forțelor sale trupesti și sufletești. La multele discursuri de preamărire a răspuns cu sinceritatea caracteristică: că nu vrea să-și permită repausul, că dacă Dumnezeu îi va păstra sănătatea, va mai publica niște lucrări de seamă, căci multe din ideile sale din tinerețe abia acum deveniseră mature. Dar cruda moarte l-a curmat firul vieții, înainte de a-și fi putut completa opera măreață.

Astfel s'a prăbușit falnicul stejar al științei medicale române, care a răcorit și adăpostit sub coroana gentului său pe toți cei încălziiți de dorul științei.

Victor Babeș s'a născut în 1854, la Diena. Tatăl său a fost Dichentie Babeș, conducător al românilor din Banat, care s'a distins în procesul de emancipare a bisericii ortodoxe române de sub ierarhia sârbească. Victor Babeș și-a făcut studiile primare, liceale și universitare în Budapesta și Diena. În 1871 a fost numit demonstrator de anatomie la prof. Langer în Viena, iar ceva mai târziu a fost chemat ca asistent de anatomia patologică la Budapesta, unde a stat 10 ani, în care timp fu promovat doctor în Viena. În 1881 luă docența pentru istologie patologică la universitatea din Budapesta. A plecat apoi de aici, cu stipendiu de stat, în străinătate, pe timp de 4 ani, având norocul să lucreze pe lângă cei mai de seamă anatomo-patologi ca: Arnold, Bollinger, Koch, Reklinghausen, Wirchow, Waldayer, Zimsen, iar la Paris cu Cornil și Pasteur. Cu Cornil a scris primul tratat de bacteriologie. La recomandarea elogioasă a lui Cornil și Wirchow, fu numit profesor extraordinar de anatomia patologică și bacteriologie la facultatea de medicină din Budapesta. În 1886 guvernul român votează o lege specială, prin care V. Babeș este numit profesor la universitatea din București și i se dau mijloacele pentru crearea Institutului, care îi poartă numele.

Profesorul Babeș a scris un foarte mare număr de lucrări științifice (peste 700), publicate și traduse în mai multe limbi străine. Dom schița pe scurt activitatea sa ca bacteriolog, ca anatomo-patolog și ca igienist.

Prof. Babeș a lămurit *teoria imunității*, sub care înțelegem *facultatea, ce o posedă organismul de a rezista la o infecție sau la o intoxicație*. Imunitatea se poate câștiga sau direct prin vindecare din vreo boală infecțioasă (rugeala, difteria, febra tifoidă, cărbunele, etc.) sau prin proceduri artificiale, injectând unui animal doze mici de

culturi microbiene vii, microbi vii atenuați (culturi vechi sau încălzite) sau produse de microbi (toxine), în care caz obținem așa-numita *imunitate activă*, care durează mai mulți ani sau poate fi chiar definitivă. În 1889 constată prof. Babeș, că sângele (serul) animalelor imunizate împotriva unei boale infecțioase poate transmite imunitatea și la alte animale, susceptibile pentru aceeași infecțiune. Aceasta este *imunitatea pasivă*, care durează abia câteva zile. Prin această constatare Babeș pune bază celei mai extraordinare descoperiri științifice din ultimul timp, a *seroterapiei*.

Discursul de recepțiune la „Academia Română“ în 1895 a fost „Despre transmiterea proprietăților imunizante“.

În 1900 Behring și Kitasato au arătat (în „Deutsch. Med. Woch.“), că imunitatea se poate transmite prin sânge și împotriva tetanusului și proclamă principiul descoperit de Babeș „*Legea lui Behring*“, dar bacteriologi și serologi distinși ca Marx (Frankfurt), etc. au recunoscut dreptul de prioritate al lui Babeș.

În 1895 Babeș raportează la „Acad. de med.“ Paris despre o metodă propusă, de a imuniza caii cu un amestec de toxină și ser-antidifteric. Cu ajutorul acestei metode Behring produce serul antidifteric și-l întrebunțează la copii în cazuri de difterie cu foarte bune rezultate și neținând cont de lucrările analoage a lui Babeș, făcute înaintea lui, se proclamă pe nedrept pe sine de descoperitor al serului antidifteric și al *serovaccinațiunii* în general.

În 1900, la „Congresul internațional de igienă“ din Paris, Babeș raportează despre metoda sa rapidă și practică de preparare a serului antidifteric, pe care l-a pus — în cantități suficiente și cu totul gratuit — la dispozițiunea populațiunii, reușind prin acesta să reducă mortalitatea în difterie dela 70—80 % la 10%.

Descoperirile prof. Babeș pe *terenul microbiologiei generale* sunt expuse pe larg în manualul clasic de microbiologie al lui „Kolle-Wassermann“. Babeș a arătat, că bac. difteric face parte dintr'un grup de microbi, cu caractere analoage, dintre cari unii nu sunt patogeni, alții *da*, producând în difterie procesele gangrenoase. Asemenea a constatat, că bac. difteric este o ciupercă superioară, care are *ramificațiuni*. Asemenea a descoperit ramificațiuni și la bac. Koch. A scris despre *acțiunea mucogenă a microbilor*, despre *antagonismul microbilor*, despre *colorarea capsulei microbilor și a cililor*, despre *colorabilitatea microbilor in vivo* cu albastru de metilen, etc. La congresul internațional de igienă din Viena (1886) publică prima dată descoperirea sa despre *corpusulii metacromatici* (Babeș-

Ernst), pe care i-a găsit la extremitățile și mijlocul bacteriilor, aproape la toți baccilii (*b. tbc.*, *b. leprei*, etc.) și ulbrionii și la anumiți indivizi din grupurile de sarcine, tetrageses și streptococi. Acești corpusculi metacromatici, despre cari s'a scris atâta în literatură (*Muck*, etc.), stau în raport intim cu ramificațiunile microbilor și cu diviziunea lor și reprezintă o stare mai rezistentă a bacteriilor.

Babeș a descoperit seria întreagă de *baccili intermediari tifo-calici și paratifici*, asemenea a descoperit peste 46 feluri de microbi, confirmați și de alți bacteriologi.

După Hansen, care a descoperit *baccilul leprei*, prof. Babeș a fost acela, care a studiat mai temeinic această boală.

Numele lui Babeș este citat de peste 70 de ori în Manualul *Kolle-Wassermann*, la capitolul *Leprei*, ca descoperitor de fapte noi. Babeș a arătat pentru prima oară, că leproșii reacționează la tuberculină, fără să fie tuberculoși. A cultivat *b. leprei* și a reprodus boala la maimuțe și șobolani, obținând niște noduli plini de *b. leproși*. A găsit baccilul leprei și în oul femeii și astfel a constatat, că *lepra se poate moșteni*. A arătat, că *b. leprei* părăsește organismul prin tecile părului (*tecilei Schwann*) și poate să intre tot pe această cale. A descoperit toxinele leprei (*leprina*), constatând, că *lepra nervoasă (anestezică)* este datorită acestor toxine, pe când cea *tuberculoasă* atât leprinei, cât și cantității enorme de baccilii leproși. A descoperit corpusculii metacromatici acido-rezistenți ai baccililor leprei, arătând, că sunt părțile cele mai rezistente ale baccililor, pe cari i-a găsit în măduvă și în ganglion.

Anatomia patologică a leprei a fost descrisă în întregime de Babeș.

În 1912 a publicat la Paris studiul „*Traité de la rage*” (Tratat despre turbare), o monografie completă, de aproape 200 pagini, apreciată de savanți ca *Calmette*, *Roux*, *Bouchard*, etc., în care se ocupă cu istoricul turbării, cu legislația, clinica și anatomia patologică, atât la om, cât și la animale. Babeș a descoperit prima oară corpusculii hialini, numiți *corpusculii lui Negri*, pe cari i-a găsit în celulele nervoase din creier, bulb și măduvă. Acești corpusculi, cari se colorează bine cu colorile de anilină și sunt înconjurați de o zonă palidă, sunt probabil rezultatul unei încapsulări a microbulni turbării de către celulele nervoase, invadate de acest microb. Babeș a mai descris la turbare și așa-numiții *noduli rabici ai lui Babeș și Lenz*, cari însă nu conțin parazitul turbării.

A descoperit *modul de atenuare a virusului rabic (fix)* prin: substanțe chimice, prin încălzire și prin serul antirabic. Grație acestei descoperiri Babeș a stabilit o nouă metodă pentru tratamentul antirabic, numită *metoda mixtă a lui Babeș sau metoda română*, care constă din o combinație a tratamentului Pasteur, adică din întrebuițarea de doze forte de virus fix, cu întrebuițarea serului antirabic și a măduvelor încălzite. Câtă vreme cu metoda lui Pasteur se produceau multe inconveniente (paralizii, etc.), ea dura mai multe săptămâni, iar efectul se prezenta târziu, metoda mixtă, a lui Babeș, s'a dovedit mai inofensivă și mai eficientă, reușind a introduce în organismul celor mușcați, fără pericol, mai mult vaccin.

Metoda lui Babeș a fost adoptată de Institutul Pasteur din Paris și de alte Institute antirabice. Cu acest mijloc de tratament Babeș a reușit să salveze multe vieți omenești, chiar și în cazuri de mușcături grave. Deși în decursul timpului metoda lui Babeș încă a suferit unele modificări practice (prin Högyes, etc.), totuș, în principiu a rămas aceeași.

Tot prof. Babeș a descoperit, că: 1. Sângele (serul) animalelor vaccinate în contra turbării poate transmite imunitatea la alte animale. 2. Paralizările survenite în urma tratamentului antirabic sunt datorite toxinelor rabice. 3. Cu cât tratamentul este mai eficient, cu atât mai rari sunt cazurile mortale.

Câtă vreme înainte de venirea lui Babeș în țară mușcații de câini turbați erau trimiși la Institutul Pasteur din Paris, grație lui Babeș s'a înființat în București „Institutul Babeș”, care aduce țării enorme servicii în tratamentul turbării. Cu drept cuvânt se exprimă prof. Marx: „Se poate admite fără exagerare, că după Pasteur, învățatul, care a contribuit mai mult la cunoașterea turbării și la perfecționarea tratamentului antirabic este V. Babeș”.

Babeș a studiat temeinic etiologia, patogenia, proflaxia și terapia pelagrei.

A constatat, că în producerea pelagrei joacă mare rol anumite *cauze predispozante*, ca: sifilisul, alcoolismul, diversele boli mintale, precum și mizeria.

Babeș a dovedit cu certitudine, că boala se produce prin alimentarea cu porumb stricat (*Teoria maidică*). A constatat anume, că sângele (serul) pelagroșilor conține o substanță cu proprietatea specifică de a nimici efectul toxic al extractelor de porumb stricat din acea regiune pelagroasă. În anatomia patologică a descris pe larg le-

ziunile cauzate de pelagră (în creier, măduvă, piele, intestin, capsulele suprarenale, etc.).

Ca măsură profilactică a propus, — în colaborare cu răposatul său elev prof. Dr. Sion: *a)* crearea în România a unei legi speciale pentru combaterea pelagrei; *b)* înființarea coloniilor de pelagroși și o propagandă vie și continuă prin conferințe, ținute de specialiști.

Ca tratament a propus: alimentarea cu făină de porumb bun, apoi injecții cu atoxil și acid arsenios, precum și fricțiuni cu alifie arsenioasă, cu care tratament a obținut ameliorări durabile, ba chiar și vindecări.

Dintre toți savanții din Europa, cari s'au ocupat cu această misterioasă boală, singur numai prof. Babeș a fost invitat de guvernul american, să meargă acolo, să studieze boala și mijloacele ei de combatere.

Babeș a publicat în 1923 o monografie foarte importantă asupra pelagrei, aducând noi contribuțiuni în privința genezei, pentru care „Academia de științe“ din Paris i-a acordat, în 1924, premiul „Montyon“.

Epidemia de holeră din Bulgaria, din 1913, n'a surprins țara noastră, fiindcă aveam pe marele nostru bacteriolog Babeș, care studiasse mai de demult această boală, împreună cu Koch, descoperitorul vibrionului holerice. Grație măsurilor profilactice propuse de Babeș și mai ales mulțumită vaccinațiunii antiholerice, groaznica epidemie din 1913 a putut fi reprimată în timp relativ scurt. Prin selecționarea diferitelor tulpine, eliminând rădăcinile iritante, Babeș a obținut un vaccin eficeace și mai puțin iritant decât vaccinul obișnuit.

În 20 Ianuarie 1914 a făcut Babeș o dare de seamă amănunțită înaintea „Academiei de medicină“ din Paris despre cercetările făcute și rezultatele obținute cu ocaziunea epidemiei din 1913. Babeș a combătut rolul exagerat ce se atribuia mai înainte purtătorilor de germeni în transmiterea epidemiei, deoarece sub durată întregii epidemii n'a putut constata nici într'un caz, ca vreun purtător să se fi îmbolnăvit de holeră sau să fi transmis holera la alții.

După Babeș rămâne ca fapt constatat, că, în combaterea holerei lucrul principal constă nu în izolarea și tratarea purtătorilor ei în: *a)* căutarea și izolarea primelor cazuri verificate de holeră; *b)* în alimentarea cu apă potabilă ireproșabilă (apă fiartă); *c)* desinfectarea purtătorilor externi și a locuințelor lor; *d)* în vaccinațiunea preventivă obligatorie a întregii zone epidemice.

Prof. Babeș s'a ocupat și cu *studiul tuberculozei*. A descoperit corpusculii matoromatiiei, precum și ramificațiunile bacilului Koch și multele lui analogii cu actinomyces. Asemenea a constatat asociațiunile microbiene ale b. lui Koch, mai ales cu streptococii. Babeș a arătat cel dintâi, că b. tbc. poate pătrunde în organism și prin pielea intactă și prin amigdalele neulcerate. A constatat frecvența tuberculozei latente la copii în ganglionul interbronchial (ganglionul fatal).

Babeș a descoperit localizarea treponemei în *sifilisul congenital*, în capsula suprarenală. Asemenea a constatat prezența spirochetei în sângele vaselor mici.

Medicina veterinară încă datorește mult profesorului Babeș pentru descoperirile sale. La *cărbune* a constatat modul de invaziune al bacilului prin glandele stomacului. S'a ocupat cu *difteria porumbeilor*, cu *tifosul șoarecilor*, arătând, că acest microb este periculos pentru om, apoi, în colaborare cu prof. Riegler, a studiat *epizootia peștelui*, descoperind cauzatorul ei „*proteus piscicidus versicolor*“. Babeș a constatat *b. morvei* la om, înainte de a fi descoperit la animale. Împreună cu prof. A. Babeș a descoperit *morvina*, arătând, că cu doze crescânde de morvină se poate obține imunizarea, ba chiar vindecarea în anumite cazuri de morvă. A constatat modul de invaziune a bacilului în organism, prin pielea intactă (foliculii piloși) și prin toate mucoasele, în genere (chiar intacte). Babeș a descoperit o clasă întreagă de paraziți, numiți *Babesiose* sau *babesia*, dintre cari cele mai importante sunt *babesia bovis* (Hemoglobinuria boilor) și *babesia ovis* (cârceagul oilor). Acești paraziți atacă sângele, pătrunzând în hemații.

Prof. Babeș a reușit să cultive babesțiile pe medii cu sânge și să reproducă boala cu injecțiunile culturilor, obținute pe ser.

Babeș a fost unul dintre cei mai învățați *anatomo-patologi* ai lumii. A fost un tehnician excelent, care a făcut nenumărate autopsii în toate spitalele din București. La *societatea anatomică* alergau studenții și doctorii, ba chiar și profesorii, ca să asculte demonstrațiunile interesante și instructive ale profesorului Babeș.

Babeș a studiat cu precizie *capsulele suprarenale*. A explicat *pigmentația în boala lui Adison* prin lipsa de lipoizi în circulație pentru dizolvarea lipocromilor, produși prin uzarea țesăturilor. Cercetează relația intimă între *leziunile vasculare congenitale și miopatie*. În colaborare cu prof. Gh. Marinescu studiază *leziunile plăcilor terminale* în diferite afecțiuni. Studiază temeinic *structura tumorilor*,

ocupându-se mai ales cu *celulele gigante*, cu *formele atipice de cariochineză* și punând în evidență *stadiul precanceros*.

A descris pe larg leziunile în bolile de *ficat*, *rinichi*, *lepră*, *pelagră*, *turbare* etc.

Babeș a arătat, că *monstrii cu 6 degete la mâni și la picioare* au aproape întotdeauna și un defect la față, care se întinde la baza craniului, vătămând glanda pituitară și alte elemente glandulare în corpul osului sfenoid (*Acrometagenezele*).

Prof. Babeș s'a distins și pe *terenul igienei și al medicinei sociale* ca un mare reformator, propunând aplicarea rezultatelor științifice pentru prevenirea și combaterea boalelor infecțioase și a celor sociale. Babeș a editat o mulțime de publicațiuni de propagandă și a ținut nenumărate conferințe, cari toate intenționau regenerarea poporului român și dezvoltarea sa fizică și morală.

Cu drept cuvânt a cerut prof. Babeș independența absolută a serviciului sanitar și îndepărtarea politicii din Ministerul sănătății și ocrotirilor sociale, care trebuie să dispună de fonduri imense pentru rezolvirea tuturor problemelor sanitare.

Babeș a creiat în cei 40 de ani, cât a condus făclia științelor medicale în țară, o școală, care azi numără în fruntea ei o seamă de profesori de universitate cu nume cunoscut chiar și în străinătate, ca: Levaditi (Paris); profesorii: Gh. Marinescu, Manicatu, Proca, Nicolau, decedatul Ston din București, Pușcariu (Iasi), Titu Vasiliu (Cluj), apoi Th. Mironescu, Bobeș, Bușilă, etc.

Prof. Babeș a fost membru al Academiei Române, al Academiei de medicină din Paris și Roma, a fost decorat cu Legiunea de onoare și cu alte ordine străine, iar pentru lucrările sale epocale, mai ales pe terenul turbării și al pelagrei, a fost răsplătit cu marile premii internaționale de medicină „Montyon” și „Achuccare”.

Din viața și opera marelui prof. Babeș putem scoate învățături folositoare pentru viața. Învățăm dela Babeș în primul rând *dragostea nefermărită pentru neam și țară*. Babeș a renunțat la situația splendidă oferită lui de maghiari în Budapesta și, mânat de un instinct natural, a venit în țara-mamă ca un sol divin, trimis de providență, cu misiunea de a pune baza științei medicale române și a contribui cu descoperirile sale, ca deodată cu numele lui Babeș și faima neamului românesc să străbată în lumea întreagă. Babeș a muncit o viață întreagă pentru ridicarea stării sanitare și economice a României.

Învățăm dela Babeș *patriotismul curat*. El a fost în fruntea acțiunii, care a propus absentarea oficioasă, osten-

tativă, a întregului corp medical din vechiul regat dela al XV-lea „Congres internațional de medicină“, ținut în Budapesta, în 1909, ca act demonstrativ pentru suferințele românilor din Ardeal și Banat, sub vechiul regim ungar.

Munca temeinică și serioasă! Deși dotat de Dumnezeu cu o inteligență rară a studiat toată viața sa, ca să se țină la curent cu toate progresele științei și nici la adânci bătrânețe nu și-a permis repaosul bine meritat. Operile sale și le-a scris cu cea mai mare grijă. Mai învățăm dela prof. Babeș *modestia*, această virtute rară, care caracterizează pe adevărații savanți. Babeș n'a râvnit în viață după ranguri politice. A preferat să rămână viața întreagă un muncitor modest pe ogorul științei. Situația avută și-a eluptat-o prin vrednicia-i proprie, iar nu prin protecție.

Deși a fost un mare descoperitor de adevăruri științifice, prof. Babeș și-a păstrat neștirbită credința în Dumnezeu, rămânând toată viața un fiu devotat și credincios al legii noastre strămoșești, ceea ce a relevat atât de frumos S. S. Patriarhul țării în cuvântarea rostită la mormântul lui V. Babeș, spre deosebire de semidoctii, cari susțin, că știința nu se împacă cu credința.

După Pasteur, prof. V. Babeș a fost unul dintre cei mai mari apostoli și binefăcători ai omenirii, care a contribuit cu descoperirile sale științifice la alinarea suferințelor omenesti.

La serbările jubilară din 1914 (60 ani) și 1924 (70 ani de viață) întreagă țara i-a adus prinosul ei de recunoștință, iar elevii săi devotați i-au publicat o biografie a vieții și opera sa în broșuri comemorative de mare valoare științifică.

Ca recunoștință pentru serviciile imense aduse țării guvernul român a făcut răposatului prof. V. Babeș *funerării naționale*, dovedind prin aceasta, că și la noi poate fi apreciată știința, după cum remarcă atât de just dl prof. Gh. Marinescu.

Dar nu cu vorbe, ci cu fapte trebuie să serbăm memoria acestui mare savant, care a fost în viață omul faptelor reale, prototipul muncii creatoare. Deaceia trebuie să salutăm cu multă bucurie și însuflețire inițiativa pornită din partea orașului Timișoara și a județului Timiș-Torontal, în frunte cu baviții săi conducători, cari au hotărât înființarea în Timișoara — încă în cursul anului 1927 — al unui institut Pasteur cu numele: „*Institutul antirabic profesor Dr. V. Babeș*“, care să eternizeze numele marelui fiu al Banatului, care, cu drept cuvânt, poate fi privit ca „*Pasteurul românilor*“.

Dr. Ioan Teleguș.

Scrisoare de Paști.

(Scrisoarea lui Tîeu, elev de clasa a patra liceală, tatălui său.)

Dragă tăticule!

E Duminica Florilor și ești departe. Când ai plecat mi-ai spus:

„Tîcule, să-mi scrii ce face mama și, ai timp de vacanță, să-mi povestești verzi și uscate. De ieri avem vacanță, tăticule, și mă folosește să-ți trimit rândurile astea.

Mama e bine și e în bucătărie și tate tăiețel, pentru supă, și eu am pus la o parte pe „Telemac“. Ce zici? Nu-i o carte frumoasă „Telemac“? Cu toate că e veche, ca o babă bătrână?

Mă gîndesc: ce să-ți scriu mai întîi și mai întîi? Acum, nu fii „formalist“, cum îmi spui de multe ori și sub „etc. etc.“, înțelege că Tîeu și mama și toți ai casei îți dorim sănătate și sărbători fericite și... etc. etc., lucruri cari se subînțeleg, nu-i așa? (Intorsătura asta n'am șterpelit-o din nici o „poetică“, pentrucă în „poetică“ nu se găsește așa ceva!)

Și-apoi, te rog mult, tăticule dragă, și-mi alege o carte „pe sprînceană“, cum zici iară d-ta și mi-o trimite. Știi, ca atunci, când mi-ai dat în mână pe „Cuore“, de am început mai apoi să port și eu „jurnal“, ca băiatul italian, și scriam la poveștile săptămîinii: „Zum, zum, zum, — Măgaril-s proști acum“..., de râdeai cu lacrimi.

Cu toate că sunt mai mare astăzi, aș putea purta „jurnal“ și în ziua de acum, ca copilul de clasa primară.

Toceai a chemat toaca la biserică și clopotul sună acum: bang, bang, bang, bang...

Acu, fiindcă sună clopotu', trebuie să-ți scriu de o ceartă, da, ceartă, pe care am avut-o cu un conșcolar. Ți-a, de când îl știu, era tot cu peri pe limbă. Când era mai mic scotea limba și se drîmboia la lume, de-ți venea să lai câmpii.

Știi, tăticule, că mă duc bucuros la „exhortații“, Duminicile, după biserică. Ascult pe dl Popea cu mare, aici trebuie să scriu cu literă mare: Mare, cu toate că nu e

după ortografie, cu Mare plăcere. Exemplele, pe cari le dă, din timpul de față, despre fapte nobile, sunt frumoase. Tu mi-ai spus, dragă tăticule, că așa este frumos și bine, să avem faptele acestea înaintea ochilor. Acum, unii din camarazii mei cască la „exhortații“ și se plictisesc grozav, da, grozav! Zic: „ce spanac ne-o mai sporovăi și astăzi?!“ Și pe mine mă roade la inimă! La „exhortația“ cea din Dumineca trecută am fost lângă Ghiță, de care îți spun — îl cunoști și d-ta. Și Ghiță asta mi-a șoptit la ureche: „Turb“. Dar eu: „de ce turbi?“ — „Imi vine iară cu morala asta scâlcă!“

— „Da' de ce scâlcă?“ — „Las' c'o să îți spun!“ — După „exhortațiile“ a început să-mi explice că toate alea-s minciuni — auzi, minciuni! Că i-ar fi spus tată-său, că se „îmbată omul cu apă rece“.

Acum, n'am mai pufut eu, dragă tăticule, și l-am privit, iartă-mă, așa, de sus, și i-am spus: „mai bine minciuni de alea, decât nimic! Poți să fii dobă de cartel! E păcat!...“

Ce zici d-ta? bine i-am răspuns? El a râs. Așa cum râde un răcămete. Par'că ar fi fost filozoful filozofilor. „Tata“, mi-a spus el, „tata a amintit la masă, aseară, că „obraznicu' mănăcă praznicu“... și că bazaconiile alea cu bunătatea omenească ar fi niște povești de spus când aftești, la gura sobii“. Auzi?!

M'am înfuriat când am văzut că Ghiță vrea să 'nghită adevărul, ca chitul pe lona și i-am răspuns: „Bine, mă, Ghiță, dacă alea-s povești, de ce mai umbli la școală și biserică?“ El mi-a răspuns înfuriat: „Eh, dacă mă trimet?! Așa-i moda!“

Și a mai zis ceva, tăticule, a mai zis ceva, ce m'a durut rău: zice că tată-său a râs la masă, tăind un purceluș grasuț, împărțindu-l, și că a spus-o, să auză toți: „In ziua de astăzi facem concurență dlui ăstula, pe care-l tai cu cuțitu'! Numai că el nu poate să vorbească, da grohotitul lui și murdăria lui“...

Am sărit în sus, tăticule, și am strigat: „E minciună!“, da' el mi-a răspuns:

„Nu-i minciună — că așa e lumea“. Și zice că tot tata lui a spus-o, în auzul tuturor, că ce e alb e astăzi

negru și ce e negru e alb... — N'am învățat noi în fizică teoria colorilor? Se poate așa ceva? Spune și dta!... și când am încercat să-l conving, că vede negru, mi-a scos o gazetă din buzunar și mi-a vârât-o sub nas.

— „Fie ce-a fi“, am isbucnit eu, „a fi bun și... „om“ tot e mai frumos, decât a fi fiară sălbatică. Te pricepi să incolțești numai? Ce urâți!“ Da' el a râs mai departe și a zis: „Tu rămâi cu biblia — da' tata câștigă într'un ceas mii!“ Acum, eu n'am știut ce să-i răspund, că nu mă pot uita în buzunarul tată-său, să văd dacă-s câștigate paralele cinstit sau batjocorind obolul văduvei din biblie. I-am răspuns numai atât: „Orice mi-ai spune, fărîtate, să fii samarineanul milostiv tot e mai bine pentru suflet, decât să jupoi pielea de pe om!“ El a râs și mi-a arătat o carte, a lui Nietzsche, pe care o poartă mereu în sân. Zice că e vorba de „supra-omul“, care tale și spânzură, fără de nici o milă.

— „Ăla a fost bolnav, dacă a spus că să fii milos e o boală!“ am strigat eu. Da' Ghiță mi-a dat cu tifla și a zis: „In colț! Tu ești de moda veche!“

M'a rănit, dragă tată, în ce aveam eu mai sfânt și voiam să-l aduc pe căvarea cea bună. S'a apropiat de noi — poate-l știi, Isaac Löbelsohn, și el e într'o clasă cu noi — și am spus, ca să o audă și el: „Chiar și talmudul îți poruncește: dragostea de deaproapele este cea dintâi virtute“. — „Nu judeca pe nimeni, înainte de a fi fost în starea lui“. — „Cea mai minunată calitate este o inimă bună“. Da' Ghiță a râs și la vorbele astea, pe cari le țineam minte pe din afară, din talmud — și știi ce mi-a răspuns? — mi-a arătat un număr (1733) din „biblioteca Reclam“, în care, la prefață, erau citate cuvintele lui Goethe: „Cine ne-ar arăta lămurit ce au spus oamenii ca Plato în serios, glumind, ce-au rostit ei din convingere sau numai discursiv, ne-ar aduce un nespus de mare serviciu și ar contribui foarte mult la cultura noastră“.

— „Ai văzut?“, a sărit în sus, victorios, Ghiță. „Asta-i o ușiță, pe care poți să scapi ori-și-când, când te ia cineva în serios și tu vrei să o iai la sănătoasă prin... tangentă! li zici: credeai că vorbesc serios?!“

— „Orice-ai zice!“, am strigat eu, dar m'am potolit mai apoi, că m'am gândit la... Eminescu, da, nu mi-e rușine să o scriu... la Eminescu, care în discuții, spun criticii, că era calm, „orice ai zice“, am spus eu „*iubirea tot e mai mare decât ura și tot te duce mai departe*“. Ghiță a râs: „Ești bărbat?“ și eu i-am răspuns: „Da, vreau să fiu *bărbat* — și a fi bărbat în ziua de azi înseamnă să ai mai multă inimă decât ori și când. Nu e deșositor să legi răni, sufletești și trupești“.

Ghiță este crud, — dragă tăticule. Imi aduc aminte că odată ne-au dus cu școala, la cinematograful, ca să admirăm cum pustesc submarinele corăbiile dușmane. Am stat atunci unul lângă altul. O, pe mine mă durea inima! De câte ori nimerea bomba dată, din ascunziș, în plin și de câte ori vedeai pe pânză cum dispărea, încetul pe încetul, câte o corabie mare, cu mii de oameni, în fundul mării — fotografiile nu mințeau — cânta muzica: „Gott erhalte!“ și noi trebuia să aplaudăm. Ghiță aplauda ca un nebun. Eu stam ca pe spini, fiindcă știam că sunt *vieți omenești*, englezi, francezi, italieni, oameni, cari ar fi putut munci și ajuta, cari dispăreau. Ghiță striga: „Băldăbăc! încă una la rând!“ Spune, tată dragă, e *omenește* să te bucuri când vezi că se nimcesc *vieți* de om? Nu mă pricep la politică nici atâtea, dar biblia și talmudul și cred, că și coranul, dau sfatul: fii „om“, care încearcă să lucreze cu alți oameni *împreună*.

Știi tu, tăticule dragă, că am fost odată la un meci de box. Eram mai mic și te țineam strâns de braț. O namilă de negru, cu pumnul țapăn, a strivit pe un alt atlet și rânjea când îi curgea bietului om sângele pe nas. Nu l-a lăsat să răsuflă, l-a luat „la trei parale“, cum ar zice Ghiță, și l-a trântit pe protivnic pe spate, încât abia mai putea să răsuflă. În cerc erau două tabere, unii aplaudau ca nebunii pe negru, alții huiduiau și strigau: „nu-i fair, nu-i fair!“, adică: nu-i cum se cade, nu-i cuvințios.

Acum, nu-i vorba, nici albul să nu se fi pus la trântă cu negrul, că de aceea i-au sdrelit coastele și fălcile i le-a mutat din loc — dar, tăticule dragă, nu ți se pare și ție că am fi câte odată ca la o reprezentare de meci de

astea turbate și nu-ți vine să strigi și dta: „nu-l fair, nu-i fair!“ Asta numai așa, în treacăt... *Dacă ești mai pușintel să aibă dreptate al cu mușchii de măcelar?...*

...Scrite-mi și tu, tăfticule dragă, și-mi răspunde la întrebările mele. Dta ești om mare, aproape încărunțit, iar eu sunt un elev de clasa a patra liceală, dar tot cred..., că a fi bun și drept și a ajuta pe cel nedreptățit este *nobil*, nu-i așa?

...Încă n'a apărut revista cea nouă literară, anunțată? Ce păcat că nu apare „Sămănătorul“! Sadoveanu a mai tipărit un volum?

Te sărutăm pe amândoi obraji!... etc. etc., fiul tău: *Ticu*.
1921.

HORIA PETRA-PETRESCU.

Comorile iubitei!

*Ca trestia bălții, mlădie și fină,
Ce-și pleacă făptura la orice suspin,
E trupul iubitei! Mlădișă de crin,
Cu forme sculptate de-o mână divină!*

*Aprins, ca potopul de raze-aurite
Ce plouă pe vârful de munți săpeziți,
E părul iubitei! Lucioase șuviți
Pe umeri de marmur' bogat risipite!*

*Duiosi ca un cântec de harpă vrăjită
Ce sună departe pe 'ntinsuri de mări,
Sunt ochii iubitei! Crâmpoie de sări,
În care durerea se pierde, strivită!*

*Ca pata de sânge 'nehiegată pe-o lamă,
Svârlită 'n săpadă de-un tainic tâlhar,
E gura iubitei! Potir plin de har,
Ce 'n brațul pornirei nebune te cheamă!*

D. PSATTA

Rolul igienei în educație

Dr. MIHAIL ZOLOG.

asistent la Inst. de Igienă și
rg. soc. (Burster al fund.
Rockefeller în Boston U. S. A.)

În ultimile două decenii, dar mai cu seamă în anii de după războiu, atât în țările beligerante, cât și în cele neutre, s'a arătat un interes tot mai viu față de problemele care interesează generațiile viitoare. Copilul de azi, viitorul națiunii de mâine, a ajuns în centrul acestor preocupări, și odată cu el instituțiile, înainte de toată școala, care cooperează pentru dezvoltarea lui cât mai perfectă, atât din punct de vedere fizic, cât și din punct de vedere psihic, pentru a asigura națiunii bogăția cea mai mare ce o poate avea: *fii cu trup și suflet sănătos*. Asigurarea acestei dezvoltări și armonizarea dezvoltării sufletești și trupești cade în bună parte în sarcina școlii, și putem zice că uneori școala e primul și singurul factor prin care dezvoltarea și amortizarea aceasta se poate asigura. Azi școala nu mai este și nici nu mai poate fi privită numai ca un centru pentru înmagazinare unor cunoștințe. Scopul și activitatea ei s'au lărgit și s'au complicat foarte mult.

Trebuie să admitem că statul, cu tot dreptul, a introdus obligativitatea școlară. Față de acest drept al statului, de a pretinde ca toți copiii, la o anumită vârstă, de obicei la vârsta cea mai susceptibilă, atât față de influențele fizice cât și față de cele psihice ale mediului extern, să petreacă ani de-a rândul, zilnic, câteva ore într'un mediu, într'o școală, care în majoritatea cazurilor nu se poate alege după voia și placul copiilor ori a părinților, față de acest drept statul are și o obligațiune. Obligațiunea aceasta este ca *statul să asigure elevilor în drumul întregului școlarității condițiunile cele mai favorabile, atât pentru dezvoltarea lor fizică, cât și pentru cea sufletească*.

Un edificiu de școală impropriu, un aier viciat, un program de învățământ supraîncărcat și necorespunzător, plus a școlaritate obligatorie este o crimă a statului contra statului. Nu trebuie să se uite că *întreg* copilul merge la școală, cu trup și suflet cu tot. Cultivând numai psihicul copilului, neglijând cultul fizicului, rezultatele nu vor fi satisfăcătoare niciodată. Nu trebuie să se uite nici faptul, că copilul de azi e cetățeanul de mâine; cunoștințele câștigate pe băncile școlii nu trebuie să îi servească numai pentru a satisface cerințele unui serviciu oarecare, unde,

în cazurile cele mai dese, în mod întâmplător își câștigă pâinea de toate zilele, ei trebuie să satisfacă și obligațiunile sale față de națiunea sa, față de el însuș, și față de urmașii săi, *de a fi sănătos la trup și suflet*. E și o pierdere materială pentru stat ca să dea educațiune unor viitori cetățeni, cari după aceea la o vârstă prematură devin incapabili de lucru sau mor de boli, cari cu anumite cunoștințe și obiceiuri s'ar fi putut preveni.

Ca să ne ajungem scopul acesta, în programul de activitate al școlii trebuie să introducem un punct nou, acela de a da elevilor o educațiune în materie de igienă, de a le da cunoștințe de igienă sau, ceea ce e și mai mult, de a-i deprinde cu obiceiuri igienice, sănătoase. Natural, școala singură nu poate îndeplini sarcina aceasta. Ea are partea cea mai mare și poate cea mai grea, dar este necesară și cooperarea familiei.

Ca cunoștințele câștigate pe băncile școlii să fie folositoare și bine utilizate, trebuie să fie asociate și cu aprecierea valorii sănătății individuale, aprecierea capitalului uman, iar ca aprecierea aceasta să se poată pune în practică: de cunoștințe de igienă. Am întrebunțat cuvântul cunoștință, cu toate că nu e tocmai nimerit aci. Cunoștințele singure au făcut pe foarte puțini oameni să-și aprecieze, să-și păstreze și să-și apere sănătatea și cu atât mai puțin pe aceea a altora. Simpla cunoștință — de exemplu — că a scuipa pe jos nu numai că nu e estetic, dar nu e nici igienic și la un moment dat poate prezenta chiar un pericol pentru alți indivizi, pe foarte puțini oameni i-a reținut să nu scuipe pe jos. Cunoștinței pericolului trebuie să-i fie asociat obiceiul de a nu scuipa pe jos, care uneori se câștigă cu mult mai greu decât însăș cunoștința. E un fapt de mult constatat, că combaterea acelorora dintre boalele contagioase, în a căror propagare individualitatea și mentalitatea oamenilor nu joacă rolul cel mai important, e relativ ușoară, în schimb însă avem foarte slabe rezultate în combaterea acelor boli, în a căror propagare mentalitatea sau să zicem obiceiurile oamenilor au rolul principal. *Trebuie să li se dea elevilor ceva mai mult decât cunoștințe; moravuri și obiceiuri sănătoase și igienice.*

Moravurile și obiceiurile acestea nicăiri nu se pot da mai bine ca în școală. Un obicei se formează și se desprinde numai după ce l-am văzut făcut mai de multeori de o persoană, care are oarecare influență asupra noastră și după ce noi înșine l-am făcut mai de multeori. Ori în familie nu se întâmplă astfel întotdeauna, găsim de multeori

ignoranță și desinteres. Dar prin școală trece imensa majoritate a populației, toți aceia cari sunt capabili de a primi o educație oarecare. În școală avem un timp lung la dispoziție și multe ocazii, ca să putem forma obiceiurile acestea. Vârsta școlară e cea mai potrivită pentru scopul acesta, copiii sunt cei mai susceptibili pentru primirea, imitarea și deprinderea acestor obiceiuri. *Dacă medicina preventivă nu a dat încă rezultatele așteptate, cred că unul dintre motivele principale este, că s'a ocupat mai mult de mediul extern și de asanarea lui și prea puțin de om, de mentalitatea, moravurile și obiceiurile lui și de asanarea lor.*

Pentru a completa o parte din lipsurile acestea multe state au introdus deja studiul igienei în programul școlar, începând cu prima clasă primară și continuându-l în învățământul secundar și superior. Natural, în primii ani nu poate fi vorba de un studiu de igienă, ci mai mult de formarea obiceiurilor cu mici explicații, lărgind însă materialul din an în an, din clasă în clasă. Rostul învățătorului, pe lângă acela de a propune, este de a da exemple prin atitudinea și toate faptele sale, un rost, trebuie să recunoaștem, uneori foarte greu. În ajutorul ui stă vizitarea școlară, femei cu o pregătire specială, care face legătura între școală și părinții elevilor, interesează părinții la răutatea copiilor lor și îngrijește de deprinderea obiceiurilor necesare. Medicul școlar dă indicațiunile necesare și controlează efectul muncii depuse prin examinarea fizică a elevilor.

Progrese frumoase s'au făcut pe terenul acesta în Statele Unite Americane. Programul igienei școlare, întocmit de un comitet de experți, delegați de Asociația Americană de igienă (American public health association) și acceptat de forurile superioare școlare și sanitare, arată destul de clar principiile de cari sunt conduși. Organizarea serviciului igienic în școli, după programul american trebuie să aibă următoarele principii și scopuri.

I. Protecția sănătății elevilor, care se poate asigura:
a) prin asanarea edificiului școlar, instalațiuni și mobilier, etc. corespunzător; b) examinarea medicală periodică a elevilor, pentru a descoperi defectele și bolile în faza lor incipientă; c) controlul boalelor infecțioase.

II. Corectarea defectelor, cu cari elevii au intrat în școală, cari în etatea aceasta de obicei se pot corecta ușor, mai târziu însă mai greu sau nu se pot corecta de loc și împiedecă desvoltarea fizică și mintală a elevilor.

Corectarea se poate face cu ajutorul: a) claselor speciale pentru elevii cu anumite defecte fizice, de exemplu clase în aer liber pentru copiii anemici, ademo-fatice etc., b) dispensarii (clinici) pentru tratamentul medical a diferitelor defecte, cari interesează mai cu seamă: 1. dinții; 2. ochii; 3. amigdalele; 4. sistemul osos; 5. nutriția; 6. pulmonii; 7. inima; c) urmărirea elevilor la domiciliu de către sora de ocrotire, vizitarea școlară, a atrage atenția și a asigura cooperarea familiei.

III. Perfecționarea sănătății se poate asigura prin: a) aranjamentul igienic al programului de zi, prin asigurarea unei proporții corespunzătoare între activitatea mintală și fizică a elevilor, care trebuie să varieze cu etatea și rezistența lor fizică și mintală, b) activitate fizică sistematică, care să intereseze sistemul osos, muscular și diferitele organe. Trebuie să li se dea atenție specială jocurilor, cari interesează atât fizicul, cât și psihicul copilului; c) *Instrucția în materie de igienă*, care are ca scop de a deprinde obiceiuri igienice, de a da copiilor cunoștințele practice ale principiilor unei vieți sănătoase, a le sugera sănătatea ca un ideal, a le demonstra avantajele sănătății și desavantajele boalelor, a le trezi simțul de responsabilitate și obligațiunea față de sănătatea lor proprie și responsabilitatea lor față de sănătatea comunității și obligațiunea comunității față de sănătatea individului.

Un mediu școlar corespunzător și o atitudine potrivită a învățătorului sunt absolut necesare. Instrucția variază cu etatea elevilor. În primii 4 ani se dă mai multă atenție pentru formarea unor obiceiuri și deprinderea lor, cu mică explicație. În anii următori, pentru a înțelege rostul acestor obiceiuri, se dau cunoștințe elementare de fiziologie, rolul microbilor, importanța asanării mediului extern, atât în ce privește locuința, cât și comuna, primul ajutor, etc. Ca mijloace de învățământ ne putem servi de diferite experimente, ilustrații, cărți, cântece, filme cinematografice, emulații între elevi, organizarea diferitelor societăți pentru copii, etc.

O muncă nouă ne așteaptă. O muncă grea, care va cere mult interes și mult entuziasm și, mai cu seamă, o dragoste și o datorie față de generațiile de mâine. Dar dacă se va face, rezultatele vor fi din cele mai frumoase.

Gazul metan în slujba maghiarizării.

În ultimul număr din anul trecut al revistei acesteta aduce dl *Horia P. Petrescu* în fața cititorului român un interesant articol intitulat: „*Cum voiau să ne maghiarizeze prin teatru*“. Din acel articol, bazat pe citate, se poate desprinde că în mentalitatea deregătorilor unguri, scopul esențial al artei era: maghiarizarea. Este foarte natural că nu numai arta să servească spre acest scop. Dimpotrivă: *Arta* era cea mai puțin acomodată scopului de maghiarizare. Deaceea este iar natural, că în toate acțiunile publice ale statului maghiar să descoperim acest scop suprem: *maghiarizarea*.

În următoarele publicăm în extras *Memoriul în chestiunea gazului metan*, înaintat guvernului maghiar sub numărul 3451/1914 de către *Consiliul orașului Cluj*. Acest elaborat cîntec s'a trimis concomitent tuturor orașelor și județelor din Ungaria, cu rugămintea din partea Clujului, ca el să fie sprijinit prin memorii similare, înaintate guvernului.

Cuprinsul memoriului ne va pune în vedere, încă odată, că și toată politica industrială maghiară, împreună cu gazul metan, era pusă în serviciul maghiarizării. Dar să vorbească memoriul însuș.

1. „Examinând intensiv și conștientios chestiunea aceasta, importanța și chemarea gazului metan s'a desfășurat în legătură cu ea înaintea ochilor noștri așa de puternic, scopurile regnicolare ale țării s'au ivit cu o așa de imperioasă gravitate, încât ne-am ținut de datorință, ca sistemizând raportul nostru detaliat, să-l aducem la cunoștința publicului orașului Cluj, pe deoparte; iar pe de altă parte publicului țării întregi... Este știut, în general, că cea mai arzătoare rană a economiei noastre naționale este industria noastră nedesvoltată. Comorile naturale și materiale prime ale țării noastre se exportează în cantități mari, ducând cu sine ocaziunea lucrului necesar pentru prelucrarea lor, împing în străinătate și sutele de mii de muncitori, avizați la simbricie: pe cei mai importanți factori ai producției naționale. Scăderea lor reduce numărul căsătoriiilor, nemijlocit, — însă prin reducerea numărului nașterilor și mijlocit, — puterea de apărare a țării, având urmări și pentru generația viitoare. Acestea sunt consecințele grave, ba chiar fatale, ale realității triste, că în vreme ce nu suntem în stare să asigurăm lucru permanent muncitorilor noștri, pe de altă parte materialul produs la noi îl cumpărăm încărcat cu taxa de export și import:

adevăratele produse industriale fac numai $\frac{1}{8}$ parte de export; iar $\frac{9}{10}$ din importul nostru. Astfel se poate înțelege, că în schimb pentru importul nostru de articole industriale în valoare de peste o mie cincisute milioane coroane, se exportează în străinătate cea mai considerabilă parte a câștigului nostru național. Din cauza aceasta nu este câștig la noi acasă, nu e bunăstare, nu e îngrămădire de avere; pentru aceasta cade pe singuraticul cetățean, al teritoriului nostru, rar populat, un venit, în proporție mai mic, decât în alte țări și tot pentru aceasta sunt mai mici izvoarele de venit ale statului... luând în considerare bogăția Ardealului în tot felul de materii industriale brute (lemn, piatră, metal) devine reală afirmațiunea, — care la prima privire pare a fi prea exagerată, — că printr'o politică industrială sistematică în Ardeal s'ar putea crea o industrie mare și înfloritoare, bazându-ne pe gazul metan.

2. Ca să putem cumpăni întrebuințarea gazului metan pentru înflorirea industrială, după importanța sa deplină, trebuie să avem în vedere situația actuală a Ardealului și importanța, pe care o are dezvoltarea industriei mari, progresarea industrializării din punctul de vedere al rezolvirii chestiunii naționalităților. Precum a expus-o deja și Augustin Bekstes, până când Ardealul nu este întărit din punctul de vedere al maghiarimii în așa măsură, încât caracterul său unguresc să poată fi considerat de asigurat și pentru caz de stăpânire dușmană, până atunci nu putem fi liniștiți de soarta țării noastre.

„Dovada evenimentelor petrecute în timpul din urmă în Balcani, formarea, respective întregirea după naționalități a statelor din apropierea noastră imediată, prefînd imperios rezolvirea chestiunii naționalităților în mod grabnic și temeinic, dar totodată pacinic, în mod demn de un popor cult și de spiritul epocii noastre. Rezolvirea chestiunii naționalităților în felul acesta, între împrejurările actuale, numai prin industrializarea Ardealului se poate efectua. Ar conduce departe desbaterea temeinică a chestiunii acesteia, aci numai atât remarcăm, că masele mai mari de naționalității (valahe) s'ar putea scoate din izolarea lor actuală, ostilă pentru cultura maghiară, și cari mase nu pot fi apropiate de aceasta și scoase din starea lor mizeră, s'ar putea ridica din cercul lor de idei, strâmt și condus exclusiv de conducătorii lor preocupăți și ar putea fi făcute mobile pentru învălmășala vieții culturale și economice a națiunii întregi și prin aceasta în atmosfera unității și consolidării naționale maghiare; însă aceasta numai așa ne-ar putea succede dacă cu ajutorul fondărilor industriale făcute,

în ținuturile locuite de valahi vom transforma surplusul acestei naționalități și, în general, o parte a ei, din ce în ce mai mare, în lucrători industriali.

„Să tragem folos din învățăturile exemplelor din țară și din străinătate: în partea nordică stabilimentele industriale au transformat la vederea noastră orașele: *Kisgaram, Ruttká, Zsolna* în insule considerabile ale limbii maghiare, într'o mare străină se transformă *Kromparch-ul*, care nu demult avea în preponderanță străini, în „*Korompa*“, cu populație în majoritate maghiară. În județul *Hunedoara* industria a făcut în decurs de o generație din plasa *Petroșani* curăț valahă o plasă aproape de jumătate maghiară, departe de teritoriul cu limbă maghiară, introducând un ic puternic între valahimea din *Ungaria* și cea din *România*. Tocmai așa cum s'a format în masa polonă din *Silezia-Prusiacă* regiunea nemțească a *Kattowitz-ului* și precum în partea nord-vestică a *Boemiei* populația germană de pe valea *Eger* și din jurul *Elbei* este despărțită prin insula de populație cehă a minierilor dela *Brüx-Dux*.

„Terenul de gaz metan, spre norocul nostru, par'că ar fi un semn al sorții, este situat în mijlocul *Ardealului*, astfel că cea mai mare parte a teritoriilor locuite de naționalități se află în apropierea lui nemijlocită. Iar ținutul câmpului de gaz deja explorat și deschis complet, care formează centrul terenului de gaz este astfel situat, că industrializarea și maghiarizarea lui — prin întrebuințarea insulelor de limbă maghiară deja existente — ar aduce în legătură, fără întreruperi, maghiarimea din valea superioară a *Mureșului* și din județul *Solnoc-Dobâca*, cu cea din *Cluj* și din jurul *Calatei*. Că ce însemnătate are unirea ținuturilor de limbă maghiară, cari azi sunt separate printr'un ținut cu limbă străină, — este superfluu să se expună mai pe larg.

„Printr'un conduit bine administrat orașele aflătoare pe terenul de gaz și în jurul acestuia, cari de prezent sunt sărace din punct de vedere industrial și cari chiar din motivul acesta se desvoltă anevoe, s'ar putea transforma în centre industriale înfloritoare și pe lângă aceasta s'ar putea înființa un șir întreg de stabilimente industriale separate, legate de locul exploatării materialelor brute, cari însă fieșjecare ar avea importanța câte unui mic orașel: cari toate ar fi câte o fortăreață a îmbogățirii naționale și totodată focare irezistibile pentru contopirea națională. Statistica noastră ne dă o dovadă neîndoelnică, că industrializarea și maghiarizarea sunt împreunate: numărul maghia-

riții crește de două-trei ori mai repede în orașe ca în provincie. Astfel se pot crea în industrie prin 2-3 sute de mil de oameni un milion de suflete maghiare fără nici un sacrificiu ori efortare specială și prin aceasta se poate porni cursul *asimilării pacinice* în proporții până acum neînchipuite, ceea ce ar fi cu atât mai sigur, deoarece poporul odată industrializat pleacă mai departe și *răspândindu-se în patria maghiară, cât mai curând se asimilează total*; în locul lui intră generații de-ale naționalităților tot mai multe.

„Ne-ar conduce prea departe expunerea ideii, că ce rezultat ne promite felul acesta a rezolvirii chestiunii naționalităților față de sistemul colonizării și, în general, a politicii de improprietărire, propagat de mulți, însă poate mai puțin îndreptățit, care și pe lângă jertfe uriașe promit în proporții cu mult mai mici, mai nesigure rezultate.

„Aci am voit numai să relevăm toate acestea, ca să accentuăm cu deplină gravitate importanța regnicolară a industrializării Ardealului, — care întrece orice altă chestiune, — și care prin formarea și aglomerarea consecințelor, azi deja a ajuns o adevărată chestiune de existență pentru națiunea maghiară.

„Ardealul este fortăreața de graniță a patriei noastre; chestiunea posesiunii lui devine din ce în ce mai importantă, atât din punctul de vedere al marilor puteri, cât și din cel al popoarelor balcanice, cari emulează între sine pentru acapararea hegemoniei. Rezolvirea chestiunii naționalităților în felul acela, ca gravitatea înafară să se înlocuască prin conlucrarea economică, pacinică, cu ideea consolidării și *contopirii sentimentelor și culturii azi, în Ardeal, înseamnă asigurarea existenței noastre naționale, conservarea integrității teritoriale a patriei noastre și delaturarea marilor neajunsuri ce ne-ar putea suprinde.*“

Acesta era spiritul general în Ungaria. Memoriul nu este opera unui șovinist ciudat. El a fost compus de o *comisiune de 25 specialiști*, apoi desbătut și *primit de congregațiune, după ce a fost prezentat, în prealabil, guvernului.*

Cu această ocaziune să ne fie permis să întrebăm că la noi de ce nu se face nimica în chestia exploatarea gazului metan! Dacă din punctul de vedere al romanizării, noi sigur, nu avem nevoie de gaz, dar am avea mare nevoie de el pentru a ne ridica starea economică.

Dr. E. DANDEA (Tg. Mureș).

Pe umărul meu pleacă-ți fruntea...

Pe umărul meu plecă-ți fruntea,
Romanța 'ncepută să-ți cânt,
Cum seara 'n pădure, prin frunze,
Trecând, fredonează un vânt!

Din floarea iubirii petale
S'adun în duiosul meu cânt,
Și genele-ți ude de lacrimi
Cu buzele mele să-ți svânt!

S'adormi legănată de visuri,
În vraja sublimului cânt,
Și tristelor gânduri din minte
Uitarea le sape-un mormânt!

D. PSATTA

Dimineață-a vieții mele...

Te-a zidit din vraje firea
Ori din roua cea curată,
De te-a hărăzit iubirea
Să'mi fii zare 'nseninată?

Cine mi te-a scos în cale,
Dimineață-a vieții mele,
Să'mi presari sclipiri de stele
Peste cerul meu de jele?!

Te privesc și nu știu bine
De nu-i vis, minune sfântă,
Fericirea ce-azi în mine
Bucuria și-o cuvântă!...

Lasă-mă s'adorm pe sânul
Pietruit de 'nfiorare,
Și pierdut cu mintea 'n zare
Visului să-i fiu stăpânul!

*Să-ți durez din el cunună
Sau podoabă vieții tale,
Impletind argint de lună
Cu-ale florilor petale !*

*Și sub blânda-ți mângăiere,
Copleșit de-a ta iubire,
Să 'mpietresc de fericire,
Ca Nioba de durere !*

D. PSATTA

O carte de propagandă a culturii naționale.

(„Oameni aleși“ de prof. I. Simionescu. II. „Românii“)

În 9 Decembrie a. tr. a apărut în „Prager Presse“ un articol de fond semnificativ. Era scris de un veteran cu vază al literaturii bulgare, dl *Ciril Hristov*, bărbat, care — ni se spune — joacă un rol deosebit în literatura patriei sale. C. Hristov mărturisește un „pater peccavi“ public și revoacă tot ce a scris împotriva culturii și poporului sârbesc între anii 1913 și 1918.

„N'am avut, de sigur, nici o idee despre ceea ce s'a creiat mai superior de spiritul sârbesc — în literatură și în artă. Câteva traduceri din poeziile lui Iovanovici, „Cântecele din Germania“ ale lui Nenadovici, cinci, zece povestiri de Lazarevici sau ale unui alt prozator bun — toate acestea aveau că puteau da cea mai modestă idee despre lit. sârbească. De sigur nu este reprezentată mai bine nici lit. bulgară la vecinii noștri din Europa de vest. E bine cunoscut faptul că popoarele înapodate fiind, de obicei, să facă cunoștință pe cât le este cu putință chiar și cu manifestările cele mai neînsemnate din viața culturală din țările, cari le sunt în toate direcțiile îndepărtate și *ignorează cele mai de seamă documente ale spiritului vecinilor și înrudiților lor de sânge*, cu cari *ar trebui să emuleze și la dezvoltarea cărora ar trebui să se alăture*“. „Eu însuș“, scrie dl C. H., „care mă apropii de sfârșitul unei vieți grele, mă simțesc foarte vinovat și reneg aproape totul ce am scris între 1913 și 1918“, deoarece crede că este cu cale să cunoască acum popoarele, *reciproc*, monumentele literare cele mai valoroase, „drumul spre (internul) sufletul unui popor ducând înomnis prin scrisul său“.

Din partea iugoslavă i-a răspuns, tot într'un art. de fond, dl *Gustav Khrkec* din Belgrad. Da, ripostează scriitorul sârb, noi nu ne-am cunoscut. Așa acuma se bate cu gândul „Matica Srpska“ „Astra“ sârbească) să editeze o colecție de poezii lirice iugoslave și bulgare. Problema este aceasta: „Scriitorii să lucrăm înainte de toate în țările noastre și să creiăm terenul pentru ideia apropierii“, a colaborării. Pentru ce? Pentru că trecutul plin de sânge trebuie uitat și pentru că „viitorul este serios“. O „bărbătească uitare a tot ceea ce s'a întâmplat

și n'ar fi trebuit să se întâmple". A trebuit să vină Rabindranath Tagore ca să transmită, săptămânile trecute, salutul P. E. N.-clubului (al clubului intelectualilor scriitori) sârbi din Belgrad P. E. N.-clubului bulgar din Sofia!

Comentând articolele cele două un membru din redacție ziarului din Praga, exclamă: „Între mulți poeți, în sfârșit un om (Hristov)! Între multe lucruri scrise, în sfârșit o propoziție, care te sguđuie. În anii despre cari scrie Hristov, prea puțini intelectuali au fost scutiți de *ciuma desumanizării*. Mulți din ei sunt de multă vreme deja conștii de vina lor, dar cred că trebuie să rămână consecvenți". (Pr. Pr. 15 XII).

Nu ne-am cunoscut! Ofează vecinii. N'am luat la cunoștință bă-tăile inimii celor buni dintre vecinii noștri! Au existat ziduri chinezești între noi, zidurile ignoranței. Așa au putut germina lozincile cele mai descreierate, cu luptele de exterminare.

... Stăm noi mai strălucit? Ne cunoaștem noi vecinii mai temeinic-decât cum descrie Hristov pe bulgarii săi? Ne prețuiesc ei frumusețile eugelătorilor și artiștilor noștri?

De sigur, cunoaștem cultura maghiară, germană și franceză în Ardeal mai temeinic decât ceea ce au produs popoarele învecinate acum de noi: sârbi, bulgari, cehii, polonii, rușii.

Răsfoiți numai câteva numere din revista „*Europe centrale*”, care e atât de bine redactată și referență și despre viața culturală a popoarelor din Europa centrală, și va trebui să mărturișiți, ca veteranul Hristov: „Ce puțin am cunoscut până acum din sbuciumul sufleteș al intelectualilor din nemijlocită apropiere!”

Chiar dușman să-ți fie un popor, tu, cel ce ai să te lupii eu el, trebuie să-i cunoști părțile rele, vulnerabile, dar și calitățile, ca să gă-sești în momentul oportun puțința unei transacții cinștite, deoarece anihilarea nu este cu puțință, după cum nu se poate anihila o materie, ori eâte sforțări ți-ai da.

Ați cetit săptămânile trecute un interviu luat dlui Möriz Zsigmond, talentatul scriitor maghiar. Mărturisia că n'a cetit *nimic* din literatura noastră, afară de câteva poezii de ale lui Oct. Goga.

A! Aici zace răul! Ignoranța crassă față de noi i-a adus chiar și pe cei buni din tabăra protrivnică să nu găsească nimic de remareat la noi. Politica aceasta literară de struț, a adus pe intelectuali maghiari la serășnitul dinților, acuma, politica aceasta, care oricât ai striga în lumea mare un rezolut: „Nem! nem! soha!” nu poate șterge de pe fața pământului milioane și milioane de suflete alogene.

Stima reciprocă ar fi venit dacă cei buni ar fi schimbat produsele spiritului lor, constatând că *omeneșcul* predomină.

Ce au știut maghiarii de noi? Ce bulgarii? Ce sașii, chiar? Ziduri chinezești intelectuale, groase, impenetrabile au existat și mai există între noi. De aici, de cele mai multe ori, neînțelegerile, de aici intransigența punibilă, când e vorba de binele *tuturora*.

„*Institutul internațional de cooperare intelectuală*” din Paris, institutul, care are de președinte al secției românești pe istoricul nostru dl Vas. Pârvan, secretarul gen. al Acad. Rom., și în serviciul special

din Paris pe dl *Busuioceanu*, a înțeles prea bine cât folos se poate naște din o apropiere culturală între popoare și a și început să tipărească nește *cataloge speciale* despre „opere remarcabile apărute în diferite țări“ (v. Buletinul institutului, din 15 Nov. 1926). Acelaș institut se apropie de institutele mari de editură, franceze, germane, engleze, insistând să se tipărească pe cât se poate mai multe traduceri bune.

Aceasta este calea, care duce la un Locarno al sufletelor. Alfel iară rătează tunul sdroaba mânilor omenești..

* * *

Iată gândurile de cari am fost cuprinși cetind frumoasa carte a dlui prof. *Ioan Simionescu*: „*Oameni aleși: II. Români.*“*)

De la început declară autorul că și-a alcătuit volumul pentru tineretul școlăresc. Cu o modestie care trebuie relevată în zilele noastre, când se cocoșează cutare X Ū, candidând chiar și la premii de ale Academiei Române, cu câte o broșurică de grosime silfidică, susține autorul că studiul trece peste „competența“ dsale. Vrea să ne oferă o „*carte de propagandă a culturii naționale*“, care „nu e fără cusururi“, o „recunoaște“.

Ce bine-ți cade tonalitatea aceasta ! Unde-mi sunteți, ventrilocilor, cari sporăvăiți verzi și uscate, ca să îmbătați lumea cu apă rece!“. Profesorul universitar, omul de știință, omul de bine, care *cunoaște* tema, pe care a adâncit-o — insistă să se știe că a vrut să scrie o operă *utilă*, relevând la personagiile tratate mai mult „*însușirile sufletești, influințabile educativ*“.

Nu suntem, partea cea mai mare, nește elevi în vârstă mai înaintată? Și noi, cei din provinciile alipite și cei de alt neam, din Ardeal, Bucovina, Basarabia, etc...?

N'ar fi cu cale ca astfel de cărți să treacă din mână în mână și să ne deschidă ochii, arătându-ne pe 25 de români, cari au însemnat ceva în evoluția spiritului românesc, în loc de a ceti cutare carte despre viața cutărui defraecat sau a cutărei metrese?

„Iacă, străinule“, ar putea zice cetitorul, după ce a cetit și digerat materialul din volumul acesta, „iacă, ne-am avut și noi eroii și pe-a vecinicii poartă au intrat și ei!“, folosindu-se de frumoasele cuvinte ale poetul Coșbuc (care, de sigur, va veni la rând într'a doua ediție a cărții).

„Iacă, frate pesimist“, ar putea urma cetitorul conversația, acum cu un consăngean, „câtă dragoste de lumină, de adevăf, de bunătate omenească la acești 25 promotori ai eugetării românești. N'am fost Cenușoteca în concertul european. În „simfonia culturală a omenirii“ ne pregătim să participăm și noi, scrie dl S. (Goethe spunea, atât de frumos, că evoluția popoarelor este ca o „fugă“ muzicală, în care fiecare popor își are tonul său!).

Numai câteva amănunte, cari să îndemne pe oricine să-și procure arsenalul acesta (ierțați expresia belicoasă) de argumente minunate, în discuțiile noastre între noi și cu străinii, eând este vorba de

*) Edit. „*Cartea Românească*“, 80 Lei, 260 pag. broș.

cultura poporului românesc. (E rugat să asculte și dl E. Iakabffy, care, într-o scrisoare deschisă, zeflemisa, anii trecuți, în necunoștință de cauză, trecutul nostru cultural.)

Stefan cel Mare, care intrupează „gândirea moldovenească în sec. al XV-lea”, scrie venețienilor despre importanța Chiliei și Cetății Albe: „Luminăția voastră trebuie să aveți în vedere, că aceste două ținuturi sunt Moldova toată și că *Moldova* cu aceste două ținuturi este un zid pentru Ungaria și Polonia”. Cel ce a purtat 36 de războaie a ridicat 44 mănăstiri și biserici, perle de artă, încât pun în uimire, multe din ele, și astăzi pe arheologi și pe scriitorii de artă.

Englezul savant Baddeley scrie în 1919, într-o carte științifică, despre *Niculai Milescu*: „Situăția și faima lui era unică. Ce a scris, pentru vremea lui († 1708), e fără seamăn în istoria literaturii rusești”. A și călătorit, a și văzut multe spătarul Milescu! Trăiește la Berlin, la curtea marelui elector de Brandenburg, Frideric Wilhelm; apoi la Stetin; la curtea regelui Ludovic al XIV-lea, la Paris; la curtea regelui Carol al XI-lea, la Stockholm; la curtea țarului Alexei Mihailovici, recomandat de patriarhul Dosotei al Ierusalimului, după ce a studiat în Padua și în Constantinopol, apoi în Siberia, pe unde picior de european nu mai călcase. Are „curajul unui Marco Polo și istețimea unui Sven Hedin”. E „cel dintâi explorator științific al Siberiei”. Se interesează de scrisul lui chiar și filozoful vestit Leibnitz. Este unul din întemeietorii culturii rusești, ca, mai târziu, D. Cantemir și fiul său Antioh. Feciorul lui Gavril Milescu din ținutul Daslui, cu moșii și rude acolo. Traducătorul *Bibliei* în românește, autorul unui jurnal de călătorie de prima ordine din punct de vedere etnografic, geologic, etc. e la ruși Niculai Gavrilovici Spathari, la francezi baron Spatharius, la englezi Spathary, până și în arhivele chineze Mi-ko-lai!

lată-l pe *Dimitrie Cantemir*, „făuritorul limbii românești savante”. Tatălui, necătura, îi citește până noaptea din cărți sfinte sau din povestea neamului. Studiază la Constantinopol, vorbește românește, rusește, arăbește, l. prusană, rusește, italienește, franțuzește, inventează note muzicale ca să scrie ariile turcești. Scrie în limba latină opere savante. Petru cel mare îl sărută „pe față, pe cap și pe ochi, ca un părinte pe fiul său” (Neculce). Academia din Berlin l-a ales ca membru al ei, lângă Leibnitz. „Istoria Otomană”. scrisă de Cantemir, e tradusă în franțuzește și englezește. Istorie, etnograf, filosof, muzician, geograf, precursor în știința geografiei, un „uriaș”.

lată-l pe „părintele literaturii române”, pe *Eliade Rădulescu*, care strigă din toată convingerea: „Urăse tirănta, mi-e frică de anarhie!”, el, traducătorul din „*Mohamet*” de *Voltaire*, minunatul imn de slavă, ridicat concilianței religioase. Eliade al nostru a fost un adevărat european!

lată-l pe Titu Maiorescu, „aristocrat al gândirii”, întemeietorul criticii științifice române, cel ce își trage obârștia din Bucurdea Vinoasă din Ardeal. Elev eminent al „Teresian”-ului din Viena, cetțtor asiduu al filozofilor Hegel și Fichte, cu liniștea din Jena în casa sa; om, care își găsește fericirea în fericirea deaproapelui său.

lăta-l pe *Spiru Haret*, cel cu flairul cultural atât de pronunțat, care urea să ridice poporul, ca să nu trăiască într'un tunel sufletească*), tunelul primejdios pentru *toți* din împrejurime.

Ce ar fi putut creia în lumea științifică Sp. Haret dacă n'ar fi fost chemat de nevoile țării sale să pună umărul! El, de lucrarea cărui („Mecanica socială“) s'au exprimași savanți ai lumii (ca H. Poincaré) în ditirambi. („Acest rezultat provoacă o mare surprindere.“) lăta-l pe *Petre Poni*, întemeietorul „Casei școalelor.“

Câteva comparații plastice pentru cel ce urea să știricească eina a fost personajul cu care e asemănat „omul ales“ dintre români: Spătarul Niculai Milescu: „era mândru, iscoditor, dar hotărât și întreprinzător. Aduce aminte de Benvenuto Cellini din vremea Renașterii“ Ștefan cel mare: „... îmbrăcați-l în hlamida scumpă a regilor Franței; puneți-i la îndemână mijloacele mai perfecționate de luptă, iar pe păr-călabii lui, Șandru, Grumază, Hrăman, Boldur, schimbați-i în mândri castelani, descendeți ai cruciașilor; dăruiți-i în locul meșterilor sași, artiștii aleși, roadele unei culturi mai vechi, atunci numele lui Ștefan n'ar fi rămas sfânt numai pentru un popor mic, ci ar fi fost slăvit între cei a căror înțelepciune și destoinicie saltă evoluția omenirii“.

Am putea urma. Exemplele se pot înmulți — arătând cu câtă dragoste și cunoștință de cauză a tratat dl S. biografiile acestea 25.

lăta pe cine ne arată în siluetă dl S.: I Bătrânii: Niculai Milescu D. Cantemir; II. Luptătorii: Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Avram Iancu. III. Pionerii: Gh. Șineai, Gh. Lazar, Dinică Goleșcu, Gh. Asachi, I. Eliade-Rădulescu; IV. Ziditorii: M. Rogălniceanu. I, C. Brătianu, I. Măiorescu, Spiru Haret V. Luminătorii: V. Alecsandri, I. Creangă, M. Eminescu, Al. Vlahuță, N. Grigorescu; VI. Biserica: Veniamin Costache, Andrei Șaguna; VII. Știința: Gr. Cobăleșcu, P. Poni; VIII. Eroul necunoscut: Mihai Lupescu; IX. Un vitat: B. Hașdeu.

Că s'ar mai putea adăoga încă alții — de sigur. Un Coșbuc, Cipar, un Gh. Barișiu, un Babeș (pe care ni-l arată și numărul acesta din Transilvania), un Vlaicu — eventual și din cei vii: un Enescu, un Racoviță, un Constantinescu (inventatorul sonicității), un Marinescu se vor alătura, încet pe încetul, la edițiile viitoare, sporite, ediții, pe cari le dorim cât mai multe,

Bun lueru a săvârșit dl S. scriind această carte. Capitole din ea sau chiar și întreagă să se traducă și în limbi străine, ca să dispară eoșmarul sufletese dintre popoare și să înțeleagă că soartea le-a hărăzit bărbași de seamă și de-o parte și de alta, de ale căror glasuri de dojană și îndemnuri spre bine să asculte, dacă nu urea să ajungă la un crepuscul al inteligenței europene.

Ilie Marin.

---

*) Amintim aici, cu plăcere, că dl S. scrie elogios despre „Astra“ noastră, când e vorba de A. Șaguna.

Cronică.

„Astra“ basarabeană. Primim veștile cele mai bune din Basarabia. Delegatul „Astrei“, dl comisar general Dr. Onisifor Ghibu, a găsit pământ prielnic, după cum era convins dela plecarea sa în Basarabia și pe zi ce merge veștile înălțătoare de inimi se întefesc. Intelectualii basarabeni, în frunte cu tot ce are biserică, școala, justiția, armata, corpul medical mai de seamă, și-au dat mâna și emulează într'un mod vrednic de admirat pe terenul înaintării culturale.

Este o plăcere să cetim rapoartele despre manifestațiile culturale basarabene. Cele 10 secții, constituite, lucrează, ținând conferințe, publicând dări de seamă, dând prilejuri la desbateri interesante, în coloanele ziarelor „România nouă“ și „Cuvântul moldovenesc“. Așa s'a înjghebat cu șanse de trăinicie o „academie militantă“ în Basarabia.

Număr de număr din „România nouă“, ziarul, pe care ar trebui să-l citească și aboneze intelectualii și la noi, considerând aceasta ca o datorie de onoare față de cultura noastră, găsim referate despre progresele vădite.

Cine vrea ca acest colț de țară, Basarabia, să fie la adăpost față de ideile destructive, cine crede că, sprijinind cultura românească de acolo, sprijinește totodată cultura europeană, amenințată de puvoii lozincilor disolvante — și Basarabia este poarta, pe care pot intra valurile murdare, cari nu știm unde se vor opri — acela aplaudă din toată

inima mișcarea pornită cu atâta elan în mijlocul populației românești de acolo.

De aceea: să dorim, ca ideea „palatului cultural“ la Chișinău să se înfăptuiască cât mai curând! Să sprijinim publicistica de acolo! Să ne dăm toată truda ca manifestațiile atât de nobile să aibă ecou și în inimile noastre, ca — știindu-ne una — să câștigăm puteri, reciproc.

*

Subsecția eugenică și biopolitică a „Astrei“. Ciclul de conferințe din Cluj 1927. Factorii determinanți ai evoluției biologice a capitalului uman

1. 19 Ian. 1927. Dl Prof. Racovița: Problema evoluției;
2. 26 Ian. 1927. Dl Prof. Gusti: Mediul social și capitalul biologic național;
3. 2 Febr. 1927. Dl Prof. Tzigara Samurcaș: Arta și capitalul biologic național;
4. 9 Febr. 1927. Dl Prof. Rădulescu-Motru: Psihologia poporului român;
5. 16 Febr. 1927. Dl Prof. Mehedinți: Instrucția și educațiunea național-biologică;
6. 23 Febr. 1927. Dl Col. Bădulescu: Educația fizică, o problemă națională;
7. 2 Martie 1927. Arhimandrit Scriban: Religia și capitalul biologic național;
8. 9 Martie 1917. Dom. ul Profesor Bogdan-Ducea: Literatura și capitalul biologic național;
9. 16 Martie 1927. Dl Prof. Iacobovici: Administrația și capit. biologic național;
10. 23 Martie 1927. Dl Dr. Manuilă: Munca și capitalul biologic național;
11. 30 Martie 1927. D-na M. Batulescu: Rolul biopolitic al femeii române;
12. 6 Aprilie 1927. Dl Prof. Vălsan: Mediul fizic extern și capit. biologic național;

13. 13 Aprilie 1927. Dl Prof. Madgearu: Politica economică-socială și capitalul biologic național; 14. 20 Aprilie 1927. Canonic Dr. I. Coltor: Biserica și capitalul biologic național; 15. 4 Maiu 1927. Dl Dr. Daidavoevod: Politica națională și capitalul biologic național; 16. 11 Maiu 1927. Dl Prof. Bogdan-Duică: Politica socialistă și capitalul biologic național; 17. 17 Maiu 1927. Dl Prof. Jeanne: Breditatea normală și morbidă; 18. 25 Maiu 1927. Dl Prof. Moldovan: Biopolitica.

*

No. 144 din „Biblioteca populară a Asociațiunii” cuprinde o povestire pentru popor, scrisă de *Coriolan Brediceanu*: „Piatra credinței”. O lectură potrivită pentru popor, cu scene viioiu redade, într’o limbă românească, înflorită ici-colea cu bănășenisme, cari se explică la sfârșitul povestirii.

Povestirea se petrece pe vremea când în Banat stăpâneau turcii, când în cetatea Timișoarei domnea Ali pașa (1715) și după învingerea creștinilor și îsgontirea turcilor din Banat. Oberenezul (primarul) din Lugoj Radu Bălu se pune în fruntea conspirației și dă mână de ajutor celor ce răstoarnă domnia urgisită. Cuprinsul interesează poporul, fiindcă sunt descrise scene când e răpită și scapă o româncă, din mâinile fiului comandantului turec, adunarea conspiratorilor la o moară, lângă Lugoj (se vede că autorul a cettit scena dela Rütli din „Wilhelm Tell”), apoi scene de adâncă tristețe pentru români și de bucurie expansivă, când — în sfârșit — învinge dreptatea și părechea alungată își serbează nunta. Autorul este regretatul Coriolan Brediceanu, fostul conducător al Banatului, care a avut răgaz, printre

picături, să mai serie și astfel de povestiri pentru popor.

Când a scris povestirea era la modă stilul lui Nieu Gaņe și își cade bine, de multeori, amintindu-și de Gaņe, aplaudând totodată pe scriitorul popular, elevul lui Gaņe.

*

„Cosinzeana” a implinit 10 ani de existență. În epoca noastră, când toate ilogismele sunt posibile, avem prilej să ne bucurăm că „Cosinzeana” îmbătrânește, adecă, — deocamdată — numai că a trecut de 10 ani.

Cettitorii au priceput: e vorba de revista „Cosinzeana” din Cluj. Înființată în Orăștie de dl Dr. Sebastian Bornemisa, un harnic mănuiitor al penii și un priceput administrator totodată, revista aceasta pentru familie a înfruntat greutățile războiului și — trecând la Cluj — poate să privească cu satisfacție asupra celor 10 ani (de colecție) dar și plină de nădejdi în viitor.

Meritul incontestabil al dlui Bornemisa este că a oferit familiilor de preoți și învățători, elevilor din școalele superioare, după dispariția „Familiei”, și în parte, și a „Lucafărilor”, o revistă vrednică de cettit, cu contribuții interesante, nutremânt sufletesc sănătos, contrabalansă față de revistele pornografice, cari au apărut ca ciupercile după ploaie.

Cine citește frumosul număr jubiliar și trece în revista generală pe colaborătorii din decursul celor 10 ani — numărul conține un sumar complet — trebuie să aplaude, cu atât mai mult, cu cât pricepe că în jurul „Cosinzenii” aceștia s’au adunat toți bunii scriitori din Ardeal și, în mare parte, și din vechiul Regat.

Pentru stările de astăzi culturale, cu hotarele lărgite, ar trebui să existe nu o revistă ca „Cosinzeana”

ci cel puțin 20, deoarece pământul-humă, care așteaptă euvântul respicat de bună îndrumare culturală, literară, este din belșug. E vorba să se găsească sămănătorii devotații cauzei.

Revista „Cosinzeana” cu atât mai mult să o prețuim și să o sprîjinim. Felicitând pe fondatorul și sufletul redacției, pe dl Dr. Sebastian Bornemisa și pe noul șef-de redacție, dl Cuceu, ne asociem la bucuria revistei de familie și-i dorim viață înfloritoare, spre binele propășirii noastre culturale.

*

„Pagina Culturală”, de Duminecă, a „Universului”, e bine condusă de falanga de entuziaști dela Fundațiunea culturală „Principele Carol”. Articole scurte, vrednice de citit, subscrise: D. Gh. Mugur, I. Pillat, Ap. D. Culea, Em. Bucuța, Nichifor Crăciun, Ioan Gh. Savin, V. Voiculescu, M. Negru, I. Gr. Opreșan, ș. a. Când te gândești că acești buni mînuitori ai condeiului ajung cu scrisul lor în mîinile a sute de mii de cetitori, în fiecare Duminecă, aplauzi din inimă buna idee a conducătorilor „Universului”. Numai prelucrând opinia publică dela date astfel vom fi, odată, în stare să constatăm cu satisfacție că numărul analfabeților este aproape de zero.

*

„Răsăritul”, revista lunară a „Căselor Naționale”, se prezintă în condiții tot mai satisfăcătoare. Redactorul revistei, dl I. Gr. Opreșan, dă dovezi de multă abilitate și mult bun simț, sporind numărul colaboratorilor revistei dela număr la număr. Aproape în fiecare număr găsim prea interesante articole culturale,

subscrise de sufletul mișcării „Căselor Naționale”, dl gen. I. Manolescu. Așa în nr. ultim (5, a. IX.), ne povestește dl I. Manolescu impresiile dsale dela congresul de educație morală dela Roma, cu mult spirit de observație și cu șarje îndreptățite. — Schițele dlui Al. Lascașov-Moldovanu se citesc totdeauna cu plăcere, conținând câte un grăunte de adevăr filosofic. Un soritor, care se impune pe zi ce merge. Cronica bogată și selectă. Recomandăm cetitorilor această bună revistă. Pentru particulari numai 120 Lei la an. (București, Str. Sfinții Apostoli Nr. 24).

*

Bibliografie veche. *) I. Erdélyi Muzzeum (Holozsvári közlöny melléklete 1858).

Pagina 7 cuprinde: *Erdélyi oláh népdalok*. După o mică introducere, Helen (autorul) traduce nouă poezii scurte, culese (se pare) de el.

II.

Joseph Bohrer, *Versuch über die slawischen Bewohner der österreichischen Monarchie* (Wien, 1804), un vechiu etnograf, care scrie din proprie experiență, amintește și despre fapte ce ne privesc ca Români.

Pagina 27: Valahii Moraviei.

Pagina 34: Despre Morlachii;

Pagina 47: Dalahii Moraviei;

Pagina 65: Exploatarea poporului de către evrei în Galiția.

Pagina 78: Morlachii;

Pag. 88: Valahii Moraviei;

Pagina 156: Aceiași!

În partea a doua a operei:

Pagina 5: Despre iconarii rușești;

Pagina 9: Despre cântecele Morlachilor;

*) Culese din felurite timpuri și, poate, de folos.

Pagina 31: Despre cultura Morlachilor.

Pagina: 99 și 102: Caracterul Morlachilor.

Acelaș, în *Versuch über die deutschen Bewohner d. ö. M.* (Acelaș an) dă, în felurite părți o descriere favorabilă Sașilor. Numai industria sta pe loc! (Pag. 249, etc.). Un amănunt interesant: Brânza de lapte de vacă se făcea numai într'un sat (Radlen, Sighișoara). Negustorii greci din Sibiu și-au făcut loc și din cauză că Sașii fricoși nu treceau bucurios munții. („Dass sie [die Nation] sich nicht gern weit über das Gebirge wagt.“) Pagina 252/3. Autorul face propuneri privitoare la modul cum s'ar putea face din Brașov — altă Lipscă! Și pe seama Munteniei! (Text interesant!)

III.

Gazeta din Sibiu *Siebenbürgische Blätter*, 1867, 17 Iulie (Nr. 82—85) cuprinde un foieton: *Rumänische Priester und Klöster* de Gustav Rasch, O critică severă; povestea cu un mitropolit, căruia un doctor (Lambert) i-ar fi tăiat barba, dacă... nu și o plătia scump; simonia etc. etc.

IV.

În *Blet és irodalom* (1864, Iunie 8), revistă în Cluj (Seriouasă!) se găsește, la pagina 213, articolul *Adalék a Hóra-világ történetéhez*, publicând un raport din Zlatna, cu data 17 Nov. 1784, scris de solgăbirăul Bnyedi Bfraitm către subprefectul Albei-de-Jos. Interesant!

V.

Versuch über die Regierung Josephs II., Eine kleine Staatsschrift von einem Ungar 1788.

Pag. 17—18: Libertatea dată trebuia să respecte drepturile proprie-

tarilor; nu trebuia să prezinte pe nobili ca „parte neînsemnată“ a țării și ca „dușmani ai poporului și ai statului“. Probă: revolta țărănilor români în Ardeal și împotrivirea țărănilor din alte părți ale monarhiei.

VI.

Gräfin Hahn-Hahn, *Orientalische Briefe*. Berlin, 1844. Erster Band, p. 97—115.

În August 30 (1844) contesa se afla la Orșova. În 31 Aug. iarăși pe bord, înainte... Vaporul „Zriny“, căpitanul un Dalmatin, echipagiul valahi! Două ceasuri până la schela Cladovei. Calafatul este *das elende, weilläufige wallachische Dorf* (satul românesc mizerabil și răspândit). Vidinul: palatul pașei, ruinat; o tabără de țigani; i se spune că este un drept al acestora să stea trei zile pe loc! Până la Nicopol țărmul Dunărei, mizerabil. „Colibe, sure, joase ca mușunoaiele sobolilor, fără pomi, fără tufe — astea-s sate; și orașul Giurgiu, în fața căruia ne-am oprit pentru afaceri și pe care tocmai l-am vizitat cu o curiozitate nesatisfăcută, este departe de a se compara cu un sat sileșian“. Vodă Bibescu tocmai plecase la Stambul.

La Galați, pază mare. De-aici „noii călători erau câșiva ofițeri valahi, care în uniformă lor albastră și galbenă se înfățișau total europenește, și câteva doamne, care păreau-aș zice — hîpereuropene, așa de *outript* (exagerat) la modă le era costumul“. Aici, ca și la Brăila: „Niciun gentleman nu merge singur pe stradă; trebuie să-l urmeze un servitor, și, ca să fie elegant, în port grecesc cu fustanelă albă. Și ce-i cară acest Grec domnului său? într'o mână un ciubuc, în alta un enut (Kantschuh). Un hibrid de Turc

și Cazac, spoit franțuzește: acesta pare a fi un *gentleman* valah! Ieri, în *Brăila*: din zidurile dărâmate se mai vede ceva. Nu-i frumoasă; este pardosită pe alocurea, și clădită foarte nesistematic. Mărfuri simple, printre bărăci, copii și viței. *Jidanii* ne strigă la târg; am șters-o. Așa este și-aici, la Galați. Aici (Galați) câteva case drăguțe, cu grădină. *Jidanii din Galați, într'o Duminică*; „Unul vinde 'n stradă și laudă posturile sale mizerabile; mulțime mare stau cu mesele de zarafi în fața ușilor lor. Fie oricât de murdar, Jidanii găsesse totdeauna mijloace de a fi și mai murdar;“ (pag. 114). „Poporul face o impresie de plâns; într'adevăr o treaptă abia simțită deasupra vitelor, îmbrăcat sărac, sdrenșos. Un cerc întreg se adunase împrejurul unui urs jucător și petrecea extraordinar. Ursul era, din toată societatea, mai civilizată“. Hrana poporului, rea. Un pescar a mâncat dimineața un știclei de porumb; la amiazi struguri necopți, boabele păreau mazăre verde; pepenele este scârbos-dulce; cartofii nu-s cunoscuți. — Pe-aici foamea este permanentă.

Iată cu ce păreri se întorcea în Europa o scriitoare de valoarea contesei-scriitoare Hahn-Hahn!

VII.

Munkások ujsága (1848). Este o gazetă revistă, care — invidia pe Români!

Pe noi ne privesc paginile 59 (Cătră frații din Ardeal), 128 (Muntenia), 206 (Bihor). La pagina 256 (după 16 luțe) găsesc fraza despre Muntenia: „Lássátok polgártársak, ezek többet tettek mint mi, de mi sem nyugszunk addig, mig mind azt nem vjjuk mi még hátra van“. —

Îi întrecusem; ei ne vor ajunge, însă! La p. 280 efișează și pe deputații români care au votat contra sau pentru armata de trimis contra Italiei. *Pentru*: Dragoș Ion, Sinkai Ion, Roman; *contra* Buda Alexandru, Murgu Eftimie, Ulad Alajos. — De Maramureș, ceva la p. 393. — Revista gazetă conta pe tinerimea din Cluj, Odorheiu, Zelau, Orăștie, Aiud (Un apel din 27 April 1848). Dezi și paginile: 27 (17 Oct. 1848), despre Alba-Iulia (Nemegyei și Ujvári), p. 36, 67—68, (Sarkad, Bihor), p. 84 (Oradea).

Nu-i cine știe ce izvor, dar contribuie la cunoașterea curentelor, amănuntelor. G. B.-D.

*

G. Vâlsan: *Harta Moldovei de D. Cantemir* în *Analele Academiei române* (memoriile secțiunii istorice seria III. tom. VI. mem. 9 pg. 20 cu două hărți) București 1926.

Cercetând secțiunea hărților de pe lângă Biblioteca națională din Paris și având unele indicii dintr'o publicațiune a lui A. Isnard, din 1915, asupra geografului Ioseph-Nicolas Delisle, dl G. Vâlsan a avut norocul să găsească adevărata hartă a învâțatului domn moldovean, care însoțea celebra lui lucrare *Descriptio Moldaviae*. Memoriul în chestiune ne arată că harta lui Büsching, care însoțea deobicei această descriere a țării moldovenești, nu este opera lui D. Cantemir, ci reprezintă numai „o meschină reducere și interpretare a hărții adevărate“.

Adevărata hartă se găsește într'o importantă colecțiune de hărți și manuscrise a lui I. N. Delisle „care între 1728—1747 a trăit în Rusia și a adunat un bogat material geografic asupra acestei țări“. Printre altele doșare se găsește unul, care poartă

următorul titlu: „Copie de quelques mémoires du Prince Demetrius Cantemir, dernier hospodar de Moldavie, qui m'ont été communiquéez à Petersbourg par M. Gross, par l'ordre du Prince Canlemir l'un des fils de Demetrius Cantemir, le 20 juillet 1726“.

Din examinarea chestiunii dl Vâlsan ajunge la concluziunea că „Deltile a avut în mână harta manuscrisă, mare, a lui D. Cantemir“, care nu se găsește în aceste dosare, unde nu se află decât o hartă gravată la 1737, pe care o recunoaște ca o reducere a hărții lui Cantemir“.

Această hartă s'a tipărit în Olanda la data de mai sus, adică 1727.

Această hartă a lui D. Cantemir a fost folosită și de celebrul geograf Jean-Baptiste Bourguignon d'Anville, după cum spune singur în memoriul său intitulat „Mémoire sur les peuples qui habitent aujourd'hui la Dace de Trajan“.

Acest fapt e și mai concludent pentru existența acestei hărți a domnitorului moldovean.

Cum a ajuns să se tipărească această hartă în Olanda, nu este îndeajuns de bine cunoscut. Probabil că fiul său, Antioh Cantemir, care ajunsese la vârsta de 23 ani, ambasador la Londra, a mijlocit tipărirea.

Prin proporțiile, mulțimea numirilor de localități, râuri, districte și orașe, fața de harta lui Büsching, noua descoperire a dlui Vâlsan va contribui într-o largă măsură la o altă cunoaștere a țării Moldovei din acele vremuri, aducându-ne un bogat material de cercetare, din toate punctele de vedere.

Al. P. Arbore.

*

N. Bănescu: Opt. scrisori turcești ale lui Mihnea II Turcitul (Memoriile Academiei române, seria III tom. VI mem. 8 București 1926 pg. 15.

Autorul, urmărind anumite cercetări în Arhivele orașului Veneția, a putut să dea peste aceste scrisori ale Voevodului românesc, de prin anul 1584, în care acesta, exilat tocmai în vilantul Tripolei din Africa, se plânge într-una de nedreptatea, care i s'a făcut și face apel cu desperare la bunăvoința unor puternici potențați turci, ca să fie mutat de acolo în Turcia europeană sau să i se redea tronul pierdut.

Valoarea acestor scrisori ar consta mai cu seamă în înfățișarea decadenței politice a țărilor noastre din epoca anterioară lui M. Viteazul.

Ele ne înfățișează tonul extrem de umilitor cu care un asemenea Voevod imploră îndurarea stăpânilor săi, precum și făgăduelile bănești pe cari le făcea — de bună seamă pe spinarea țării — pentru a-și recăpăta domnia pierdută, —

Scrisorile sunt reproduse fotografic la sfârșit și redată în traducerea românească, făcută de Dl D. G. Iogu, interpret la Ministerul Afacerilor străine.

Cercetarea unor cunoscători ai limbii turcești prin diferitele arhive europene, în special, în acele ale orașelor peninsulei balcanice, unde se pot găsi asemenea lucruri, ce roade minunate ar da pentru cunoașterea trecutului principatelor noastre din vremurile stăpânirii turcești! Pentru aceasta însă trebuie înțelegerea și ajutorul statului.

Al. P. Arbore.

*

Ferrero Guglielmo: „Cuvântări către surzi“, traducere de colonel *Const. C. Alexandrescu*. Edit. Inst. de arte grafice „Ramuri“ S. A. Craiova, 1926, 160 pag., 50 lei, broș.

Bun lucru a săvârșit Institutul de editură „Ramuri“ tipărind această traducere. O carte, care ar trebui să treacă din mână în mână și să fie comentată pe larg. Istoricul Ferrero vorbește „surzilor“ și — vai! — trist ar fi ca toți să fie surzi în fața *argumentelor* invocate. „Curajul“ laudat de traducător, e, de fapt, curaj în zilele noastre, când extremiștii intransigenți ridică baricade, pe urma cărora biata omenire va sângea din nou, dacă nu ne scoatem ceara din urechi.

Ferrero este un istoric italian, al cărui glas ar trebui ascultat și la noi, din partea intelectualilor noștri. Il sărbătorește „Sorbona“, universitatea din Paris. Când vorbește F. este sala festivă arhiplină.

Despre cartea de față am referat pe larg în „Transilvania“.

Ne bucurăm că cetim în notițele explicative ale dlui colonel Const. C. Alexandrescu vestea că va apărea în viitorul apropiat și lucrarea recentă a lui F.: „Intre trecut și viitor“, în editura ziarului „Dimineața“.

Răspândiți astfel de volume, mai grele ca lectură decât o novelă sau un roman, dar fără de digerarea cărora este problematică puțința de a ceti în tihnă romane și romanele.
H. P. P.

*

Niță Pitpalac și familia prin Europa.

Note de om umblat, publicate de *Costache Gjumici*, desene de *Gilly*. București, Edit. Soc. Anon. „Universul“, 1926, Bibl. ziarului „Universul“ No. 6. 228 pag., 30 Lei.

Cine urea să rădă câteva ore cu poftă să ia cartea aceasta în mână. Este o medietă suflătoare. întremătoare.

Nea Niță Pitpalac pleacă cu consoarta sa, cu Zița și cu cei doi copii, cu „plodurile“, din „maalaua“ lor din București, în Europa. Vizitează Viana, Parisul, Milano, Deneția, etc., și peste tot își dă verdictul acest escelent reprezentant al bătăriei și al semidoctismului revoltător. Românul zice: cum e mută mai frumos! Ei bine, Niță Pitpalac este un exemplar de lux! Fie că se frânțește cu consoarta sa, obosiți de atâta umblet, în „patu lu împăratu“ Franț în Schönbrunnul din Viana: fie că privește ezaric de pe turnul Eiffel din Paris și dă o: „tiligramă“ acasă: „Bă, sânt în lfel“...; fie că crede că la gara din Milano e primit de Mussolini în persoană; fie că uită de toate, când, întors la București, primit cu alai, se refugiază la „mititeii“ lui, Nea Niță Pitpalac e irestibil în proștia sa. Iar consoarta sa, coana Zița, care-și taie părul, care se poartă à la garconne, care caută bagadele la „Bagatelle“—e și mai irestibilă...

Să scrii peste 200 de pagini în tonalitatea lui Nea Niță Pitpalac și să ai atâtea momente norocoase de observație, este un merit.

Ridendo dicere verum! Ce bi-ciuri peste obrazul de rinocer al lui Niță Pitpalac mai aplică dl Cosco. așa ni se spune că-l chiamă pe autorul cărții!

Ați cetit, de sigur, pe „Bai Ganciu“ de Alecu Constantinov. Nea „Niță Pitpalac“ e oareșcum perechea românească.

Înainte de a termina, mai încreștam aici o vorbă cuminte — singura — a lui Niță: fiind la o reprezentare

teatrală și văzând atâtea femei decoltate până la extrem, exclamă: Hei, hei, mâne-poimâne o să-și dea jos și pielea de pe ele! — Atei a nimerit-o.

*

Ce sfaturi dă Masaryk în momentele de față? Unui redactor al ziarului „8 Uhr Abendblatt“ din Berlin i-a răspuns președintele Republicii cehoslovace, dl Masaryk, cu privire la colaborarea cinstită între popoare și țări, următoarele (vezi „Prager Presse“, 1 il. 1927):

„Realitatea leagă popoarele deolaltă. Lucrurile ce se pot socoti matematicește sunt primejdulite de resentimente. Creionul din mâna acelor, cari au de rezolvat problemele financiare, internaționale, va fi un aducător puternic de pace și va influența mai favorabil colaborarea popoarelor europene și dănuirea ei, decât oricare utopie. Simțul realitate și o înțelegere pentru stîmna reciprocă, născute din cunoașterea reciprocă, sunt mai valoroase decât multe fantasmagorii, cari întrelasă să ia în considerare stările, cari sunt existente“.

„Sunt convins că în mod analog cu apropierea franco-germană și o apropiere germano-cehoslovacă a intelectualilor celor două țări va face, din observatori, cari învață colaboratori împrietiniți.“

„... a venit vremea în care toți oamenii de omenie din Europa să fie gata să asculte argumente, să le cântărească și, eventual, să se lase convinși, în mod cinstit de ele.“

Ce-mi ajută, teoria pumnului (al ciomagului) al nebunilor? Înțelepciunea veche de 2000 de ani, că cel ce trage sabia de sabie va pieri, pare că a ajuns, spre norocul nostru, bun comun al tuturor.“

Adevăratul creștinism l-a arătat arhiepiscopul de Canterbury în Londra, roștînd în 2 Ian. 1916, în catedrala St. Paul, următoarele cuvinte:

„Lăsați-ne să ne rugăm de Dumnezeu să se nască din turburările și mizeria războiului o mai bună înțelegere despre adevărata relație între drept și putere și o mai adâncă pricepere a soliei lui Hristos în însemnătatea ei pentru comunitatea popoarelor! Să nu dorim să vedem pe dușmanii noștri nimicîși, numai de dragul umilirii lor! Lăsați-ne să dorim, atât pentru ei, cât și pentru noi înși-ne, ca ochii lor să se deschidă în fața cunoașterii adevărului; lăsați-ne să ne rugăm, ca să se apropie ziua, în urma grației divine, ziua, în care ne vom înțelege împreună și vom învăța să ne stîmăm și în care ne vom afla aliași ca prieten, ca să tindem spre binele comun. Înainte de toate: lăsați-ne să ne rugăm, că — dacă vine pacea cea dorită, — să fim plini de voința hotărîtă să ștergem amara amintire a luptelor noastre prin aceea că ne înrolăm, din nou, ca oameni de bunăvoie, în serviciul problemei înalte de a readuce popoarele lumii la adevărata cunoaștere a unicului nostru salvator și a Domnului nostru peste noi toți și la ascultare față de Dumnezeu.“ [Textul după „Die grosse Zeit der Lüge“ (marea epocă a minciunii) de H. de Gerlach, pg. 28/9].

*

Epigrafi la o carte a președintelui Republicii cehoslovace, cuvintele lui Jan Hus: „Caută Adevărul. Supune-te Adevărului. Învață Adevărul. lubește Adevărul. Spune Adevărul. Păzește Adevărul. Apără Adevărul până la Moarte“.

Bibliografie:

Primate la redacție următoarele publicații: „Dacoromania“, Buletinul „Muzeului Limbei Române“, condus de Sextil Pușcariu, anul IV (1924-6) Partea I, Studii, Cluj, 1927, 640 pag., 450 lei, broș.; „Floarea Soarelui“, a. I. No. 1

1927, Red. I. E. Torouju. București, Aleea Blank B. 39.

Al. T. Stamatiad: Sufletul lui Baudelaire. Cugetări și paradoxe. Arad, 1927, 30 Lei.

Calendarul „Ligei culturale“ pe a. 1927, 18 Lei.